БУДИНОК НА АПТЕКАРСЬКІЙ

ОЛЬГА САЛІПА

FOLIO

Ольга Саліпа
Будинок на Аптекарській

© О. І. Саліпа, 2021
© М. С. Мендор, художнє оформлення, 2021
© Видавництво «Фоліо», марка серії, 2015

Глава 1

Хмельницький, 2018 рік

Ляна зачинила масивні двері, помила руки і безсило впала у крісло. Пружини неприємно впилися у спину. Заплющила очі й спробувала подумки скласти хоч якийсь план дій. Але сьогодні завжди ясний і схильний до аналізу мозок відмовлявся працювати. Хоч вона не була ніколи близька із батьком, але похорон її виснажив. Майже незнайоме місто, чужі люди, оці всі стереотипи «так треба», «так всі роблять». Бррр… Плечі аж струсонулися від неприємних спогадів.

Добре, що все минуло. Тепер залишилося головне питання – що робити далі?

Ляна оглянула кімнату: стіл, завалений зошитами із кросвордами, накресленими від руки (батько складав кросворди і продавав у газети та журнали), купа коробок по кутках, павутиння і пилюка,

пилюка, пилюка… Треба буде прибрати. Хоча, кажуть, до дев'ятини не можна. Опустила очі на підлогу і відразу ж перевела погляд. На грубих від незліченних шарів фарби дошках виднівся погано вимитий слід від крейди, якою обводили мертве татове тіло. А поруч – криво накреслені «лянасики» – гра, яку вони колись придумали з татом. Ті ж класики, тільки складніші – в їхній грі важливо було запам'ятати послідовність стрибків, бо клітинки починалися з однієї, а далі ставали не по дві, а потім одна, як у традиційній грі, а по три одразу. «Один, ліва – два-три вправо, права – три-чотири вліво», – заговорили спогади татовим голосом. Правду, отже, кажуть, що він втратив глузд перед смертю.

Батько помер несподівано. Хтось із сусідів повідомив поліцію про те, що Анатолія Яковенка з дванадцятої квартири вже кілька днів ніхто не бачив, а якогось вечора з його квартири чувся тривалий чи то регіт, чи крик. Поліція навіть спочатку запідозрила вбивство чи самогубство, але після експертиз «зняла» цю версію. «Через десяті руки» поліція знайшла Лянину маму, колишню дружину померлого, бо інших родичів у нього не було.

Власне, Ляна пам'ятає батька живим погано. Мама пішла від нього, коли доньці було майже шість. Вийшла заміж за іншого, переїхала в столицю, у просторий будинок.

Ляна добре пам'ятає той день. Після тісної квартири в будинку, якому на той час було вже 50 років, нове помешкання здалося їй палацом. Вітчим був хорошим чоловіком. Правда, постійно зайнятим. Може, тому й хорошим, що ніколи не мав діла до Ляни – не повчав, не виховував, не ліз у її життя. Навіть татом називати не просив. Так і залишився досі дядьком Вітею. Вже потім, років у чотирнадцять, перечитуючи листівки, які тато справно надсилав на всі свята, Ляна замислилася над моральним боком маминого вчинку і наважилася її спитати, чому вона покинула батька.

– Бо він був трохи дивним. З такими довго не живуть, – знизала плечима мама. – Якби я залишилася, ми були б бідні. Хоча як людина він хороший.

Цікаво, але здається сам тато ніколи не ображався на маму за її вибір. Принаймні у вітальних листівках завжди засипав її найкращими побажаннями. Зрештою і сама Ляна зробила для себе висновок, що мама не вчинила погано, коли пішла туди, де було більше грошей. Бо що її б чекало у цій тісній «однушці» старезного будинку, хай і на центральній вулиці Хмельницького, Кам'янецькій? Ляна дорослою телефонувала йому кілька разів, але розмови не клеїлися, тож вирішила не мучити ні себе, ні його. Вже тепер, після похорону тата, молода жінка замислилася, чому сама не ініціювала тісніше з ним спілкування, чому так беззаперечно прийняла мамину позицію – почати нове, цілком інше життя. Здавалося, батько буде завжди. Десь далеко – у спогадах і вітальних листівках.

Ляна примусила себе встати. Зайшла у крихітну кухоньку, щоб випити води. Дверцята шафи для посуду трималися на одній завісі. Провела долонею по різьбленій, полущеній від часу ручці – вона її пам'ятає. Мама, не дуже вправна господиня, завжди залишала на ручках меблів кухні сліди тіста, які засихали і з часом відвалювалися самі. Знайшла в шафі знайому з дитинства синю із золотистим обідком чашку і підставила під кран.

– Фу, – сказала сама до себе, коли піднесла чашку до носа. Вода тхнула іржею, металом і тухлими яйцями.

– Труби старі. Цьому будинку купа років, – почула голос за спиною і різко розвернулася. Чашка випала з рук і з дзенькотом розлетілася.

В дверях кухні стояв мужчина.

– Ви хто? – Ляна спробувала не видавати переляку, але голос зрадливо тремтів.

– Вибач, якщо налякав. Не впізнаєш? Ну, Уляно, я Іван, сусід ваш. Ми гралися разом в дитинстві. Не часто, бо я трохи старший, але я тебе пам'ятаю.

– І чого ти прийшов? – Ляна силувалася знайти щось знайоме в рисах цього чоловіка, але не могла. Зрештою, хіба це дивно? Двадцять років минуло. Чи згадаєш, з ким тут гралася…

– Світло побачив у вікні. Подумав, може, допомога потрібна. Співчуваю, – опустив голову.

Ляна оглянула кімнатку, шукаючи, куди сісти.

– Вибач, тут лиш одна табуретка, – знизала плечима. – Давай вийдемо у кімнату. Я це потім приберу, – махнула рукою на уламки чашки. – Сил нема.

– Слухай, я маю кращу ідею. Через дорогу відкрилася непогана кав'ярня. Пішли вип'ємо кави. Тут ти навряд чи щось путнє приготуєш.

– Не хочу. Не маю бажання виходити звідси, – впала в старе крісло і жестом запросила Івана сісти поруч, на диван.

– Добре, тоді чекай тут.

Ляна не встигла нічого відповісти, коли за чоловіком зачинилися двері. Хвилини за три у вікні побачила, як той переходить дорогу до кав'ярні і зникає всередині. Високий, широкоплечий. На вигляд років двадцять вісім-тридцять. Яким він був у дитинстві? Навряд чи вони сильно дружили, Ляна такого б не забула. У такого вона могла б навіть закохатися. Перебрала в пам'яті всі свої дитячі закоханості. Ні, серед них цього хлопця не було. Може, перетиналися десь у дворових іграх, не більше. Але добре, що вона має тут хоч якогось знайомого. Отже, не зовсім сама.

Очі злипалися від втоми.

Цікаво, як він потрапив у квартиру? Невже не зачинила двері на ключ? Мабуть, він увійшов саме тоді, коли увімкнула воду в крані, тому й не почула.

Десь близько дзвонив телефон. Ляна розплющила очі й роздивилася навколо. Знадобилося кілька хвилин, щоб зрозуміти, де вона і що тут робить. Отже, вона у Хмельницькому, в квартирі тата. Тато помер, вчора його поховали. Сама Ляна лежить на дивані, вкрита пледом, а поруч, на столі, дзвонить її мобільний. Мама.

– Ти ще там? – почула у слухавці.

– І тобі привіт.

– Чому не відповідала? Я вже втретє тебе набираю.

– Бо я спала, – Ляна раптом пригадала, що вчора ввечері заснула зовсім не на дивані, а у кріслі.

– А додому коли?

– Побачимо. Треба тут зі всім розібратися, – Ляна глянула на стіл. Дві повні паперівки кави, що охолола, дали зрозуміти, що тут був Іван. Отже, це він переклав її з крісла на диван. Нічого собі!

– А що там розбиратися? Ти дізнавалася, батько заповіт на квартиру залишив? Навіть якщо ні, то ти єдина спадкоємиця, просто треба буде пів року зачекати…

Поки мама говорила про варіанти зі спадщиною і які можуть бути потрібні для цього документи, Ляна відклала слухавку вбік і потягнулася. Спина приємно захрускотіла: спати на старому дивані – задоволення ще те.

– Ти головне – документи на квартиру знайди, – не змовкала мама. – Знайшла?

– Та ні, навіть не починала шукати.

– То починай. Хто знає, скільки часу це займе.

– Та що тут шукати, в цій квартирі їх навіть сховати ніде, – Ляну починала дратувати розмова, але, піддавшись на вмовляння, вона таки підійшла до батькового письмового стола і висунула першу шуфляду. О, диво, тека з документами лежала із самого верху, ніби чекала на Ляну. Дівчина вихопила її з шуфляди і кинула на стіл.

Раптом помітила, що просто поверх батькових паперів віялом розсипані однаковісінькі візитівки. Підняла одну, перегорнула і прочитала: Анатолій Яковенко, магазин «Антиквар». А далі – адреса і батьків телефон. Брови полізли вгору.

– Мам, я наберу пізніше, – поклала слухавку, навіть не дочекавшись відповіді.

Отже, батько заробляв на життя не лише кросвордами, але й мав антикварний магазин! Нічого собі новини! Треба буде обов’язково поїхати туди, глянути, що там і як. Отже, плюс одна проблема.

Ляна кинула візитівку в кишеню і пішла на кухню: треба спробувати хоча б зварити чаю.

Уламки чашки були старанно підметені, розлита вода витерта, холодильник увімкнений, всередині – два великих еклери. Отже, Іван тут вчора ще й хазяйнував.

Ляна набрала води в чайник, понюхала і відставила вбік – ні, цього вона не питиме. Єдиний варіант – йти в кав'ярню навпроти в надії, що там знайдеться щось, окрім кави, без глютену і без лактози. Ляні з її алергією на все на світі в незнайомому місті було непросто. В Києві вона добре знала, в яких закладах можна поїсти таким, як вона. Із самого дитинства алергія отруювала їй життя – вона не могла їсти ні купленого морозива, ні тортів за солодким столом в класі, ні гидоти з шкільного кіоску типу чипсів чи сухариків, ні от таких еклерів, які зараз лежать у холодильнику. Навіть у шкільній їдальні у Ляни було спеціальне харчування, через що її садили за окремий стіл. Про Лянину хворобу, здавалося, тоді знав весь світ. Продавці в найближчих магазинах не продавали їй рогалики, а діти у дворі, навпаки, навмисне їли перед нею те, чого їй не можна.

«Зараз би це назвали булінгом, – посміхнулася сама до себе Ляна, – а тоді це було звичною справою». Коли переїхали з мамою в Київ до вітчима – стало простіше. Там було море спеціалізованих магазинів, тож вона потрапила у гастрономічний рай. Так чи інакше, Ляна, переживши в дитинстві дивне ставлення оточуючих до її хвороби, у дорослому житті про неї мовчала. Ні друзі, ні колеги про алергію не знали, і так було значно краще.

У кав'ярні через дорогу порадили магазинчик товарів здорового харчування, що недавно відкрився у найближчому великому торгівельному центрі. Йти хвилин сім, не більше. Ляна, попиваючи каву через соломинку, попрямувала Кам'янецькою в бік «підземки», що негласно позначала центр міста.

Червень тільки починав припікати сонцем, розквітла липа. Місто прокидалося. Ляна йшла повільно й роздивлялася навколо: таким вона Хмельницький не пам'ятає. Перше, що кинулося в очі, – багато

сучасних магазинів і кавових точок. Згадала, як тато колись розказував, що у XIX столітті місто населяли здебільшого євреї. Казали, що скільки в Проскурові дверей, стільки й магазинів. З того часу мало що змінилося.

За Ляниної пам'яті, Хмельницький був великим базаром. Торгували тут усі. І їздили за покупками сюди навіть з-за кордону. Ляна добре пам'ятає виснажливі походи з мамою «на базар»: натовпи людей, великі сумки і страх загубитися. Та й саме місто тоді виглядало ніби великий вокзал – місце, де треба перебути тимчасово. Сіре, брудне, непривітне.

Теперішній Хмельницький був інакшим. По-перше, а це важливо, тут було дуже чисто. Ляна звернула увагу, що вичищені навіть узбіччя дороги. Нові тролейбуси поруч зі старими, сучасна зупинка транспорту біля радянських «хрущівок», квіти на стовпах. Ляна вдихала повітря на повні груди і дивувалася із того, яким затишним видається їй місто. Зловила себе на думці, що цілком могла б тут жити. Якби мала сім'ю і дітей.

Сім'я і діти… У свої 26 Ляна ледь не щодня чула це словосполучення від мами. Стереотипи. Ну чому люди не можуть допустити, що щасливою можна бути й без того всього? Своє щастя Ляна бачила у власній свободі.

«Це тому, що ти не любила по-справжньому, – почула в голові голос своєї колеги по роботі, старої і мудрої Тоні Петрівни. – Полюбиш – про все забудеш. І воля твоя тобі сто років не здасться».

До торговельного центру «Квартал», в якому мав би бути потрібний Ляні магазинчик здорового харчування, залишалося перейти дорогу через підземний перехід, але дівчина сіла на лавку й замилувалася двома малими на дитячому майданчику. Діти так щиро реготали, що вона й сама посміхнулася. Колись одна її знайома, коли малі просто благали її про собаку, придумала класну штуку і назвала її «гостьова собака». Друзі якраз їхали відпочивати й не мали з ким залишити свого пса. Знайома відправила дітей на дачу і привезла їм цього песика, щоб вони доглядали за ним півтора

місяця і спробували, чи осилять таке назавжди. Ідея спрацювала. Через півтора місяця діти радо віддали песика господарям і навіть не згадують про купівлю такого дива собі. Втомилися. От якби так само можна було взяти додому «гостьову дитину» – спробувати, чи тобі це підходить, чи впораєшся. Бог дав ноги усім людям, але одні просто ходять, а інші – прекрасно танцюють. Так само і з дітьми. Народити можуть всі, але чи всі можуть бути батьками?

До батькової квартири Ляна поверталася в хорошому настрої і з повними паперовими пакунками смаколиків. Ранковий Хмельницький потішив. Вже біля будинку, коли, за дитячою звичкою, підняла погляд вгору і знайшла очима рідне колись вікно, відчула, ніби на плечах навис важкий ранець. Згадала, чому вона тут.

Дві старенькі бабці, що сиділи на лавці біля під'їзду, провели Ляну поглядом до дверей.

– А ти не Толіка з дванадцятої квартири донька? – спитала котрась з них, коли дівчина вже вхопилася за ручку. Довелося відступити на крок і повернутися.

– Так, його.

– Царство небесне! То ми помітили, що його давно не видно, і викликали поліцію.

– Угу, дякую, – Ляна не знала, що треба казати в такій ситуації, і зібралася якнайшвидше втекти у під'їзд, але бабусі не відпустили:

– Ляна? Так, здається, тебе звуть? – одна з двох жіночок примружила очі, ніби силувалася щось пригадати. – Ти хворіла, як була малою. Тобі нічого їсти не можна було.

– Угу.

Приємно було, що бабця згадала її навіть через кілька років. Навіть двір після цього став ніби якийсь затишніший. Рідніший.

– Ну, тепер ти як – здорова?

– Здорова. А ви як? – вирішила бути ввічливою.

– Та як-як. Доживаємо. Пам'ятаєш Ляночку? Толіка малу! – крикнула в саме вухо своїй компаньйонці. – Ось, тата хоронити приїхала.

Стара співчутливо захитала головою.

– А в нас тут із тодішніх мешканців майже нікого не лишилося. Центр міста. Квартири люди спродали. Де офіси, а де квартиранти наймають, – завелася розказувати стара. – А тато твій хорошим чоловіком був. Шкода, що так недобре закінчив. Я через стіну чула, як він реготав у той вечір. Сміявся, як дурний. Ніби перед смертю втратив глузд зовсім. А що лікарі кажуть? Яка причина?

Дівчина знизала плечима:

– Розтин показав, що серце зупинилося.

– Ну, хіба так буває, щоб у такого ще молодого чоловіка просто так зупинилося серце? – зиркнула на неї стара. – Щось тут нечисто.

Ляна переминалася з ноги на ногу: бабусі, схоже, передивилися серіалів і кримінальних новин. Зрештою, розповівши в двох словах, хто був на похороні та де могила, дівчина попрощалася і прошмигнула у під'їзд.

Треба було зателефонувати на роботу й попередити, що вона затримається мінімум на тиждень. Де-де, а там без неї точно чудово обійдуться.

Ляна згадала, як колись тато жартував, що вона, коли виросте, стане істориком. Зрештою, дещо в тому справдилося. Вона й справді закінчила істфак. Особливо налягала на правознавство – планувала після випуску перекваліфікуватися і вивчитися ще й на юриста. Юридичний факультет був платним, навіть для таких відмінників, як Ляна. Вітчим без заперечень перерахував відповідну суму. Власних дітей у нього не було, тому дбав про названу доньку, як вмів. По закінченні навчання Ляна раптом виявила, що юристів багато і роботи на всіх не вистачить. Мрії про кар'єру в цій галузі розбилися надрузки. Котрась з маминих подруг запропонувала тимчасово попрацювати у міському архіві. Ляна навіть спочатку зраділа: це ж необмежений доступ до інформації і документів. На практиці ж виявилося, що її завданням було вишукувати старі довідки, рішення і накази та хронологічно упорядковувати фотоальбом всього, що зараз відбувалося в одному з мікрорайонів Києва. Нудьга

страшенна. «Якось перебуду», – думала Ляна. Але правду кажуть, що немає нічого більш постійного, ніж тимчасове. Вже п'ятий рік дівчина працювала у тому ж таки архіві, змінюючи навколо себе хіба зошити на чисті й ручки-олівці на нові. Навіть мишка до комп'ютера залишалася та сама. «Ще рік, і шукатиму іншу роботу», – повторювала сама собі, але добре розуміла, що не наважиться на зміни.

Директорка архіву висловила співчуття від всього колективу і запевнила, що Ляна може залишатися у Хмельницькому, скільки буде треба, «але не довше двох тижнів». Дівчина посміхнулася.

Добра італійська кава, пачку якої Ляна купила у знайомій їй зі столиці «Аромакаві», що, виявляється, працює і в цьому місті, зробила специфічний смак тутешньої води майже непомітним. Колись в інтернеті вона зустрічала інформацію про те, що вода, яка тече з хмельницьких кранів, – одна з найякісніших в Україні, бо добувається з якихось там аж надглибин і очищується особливим чином. Але проти старезних будинкових труб все це було безсиле. Більше того – Ляна підозрювала, що у квартирі батько взагалі мало користувався водою, а застої в трубах до добра не ведуть. Було б добре або встановити фільтр, або замінити труби хоча б у кухні, бо майбутні покупці квартири можуть на цьому збити ціну.

Ляна роздратувалася сама на себе: ось вже й вона стає схожою на маму. Батька тільки вчора поховали, а вона вже подумки продає квартиру.

Дівчина сіла у м'яке крісло і глянула на батьків робочий стіл: в першу чергу доведеться щось вирішити із його речами. І з магазином, якщо він взагалі існує.

Дістала з кишені візитівку і забила в гуглкарти адресу магазину. Гугл знайшов потрібну вулицю в Гречанах – одному з прилеглих до центру мікрорайонів міста. Місцина ця була відома тим, що тут жили колись переважно поляки, а також однойменною залізничною станцією. А десь після війни село приєднали до тодішнього Проскурова. Ляна сама дивувалася, як спливають у пам'яті дитячі

спогади. Тато вечорами любив їй розповідати про місто. Часом навіть кликав допомагати йому складати кросворди.

Дівчина встала і підійшла до столу, провела долонею по розгорнутому зошиту, що лежав поверх решти. Листки розкреслені на рівні клітинки і дрібно списані татовою рукою. Невже комусь досі потрібні всі оці кросворди й головоломки? Хоча, знаючи тата, він міг їх складати просто для свого задоволення.

Допила одним великим ковтком каву, взяла наплічник, що від учора лежав у кутку, кинула туди документи, гроші. Хтозна, що іще може знадобитися. Про всяк випадок дістала з шуфляди в'язку заіржавілих ключів, що могли відчиняти будь-що, не обов'язково магазин. Кинула оком на підлогу зі слідами від крейди.

– Треба буде тут помити, – сказала сама собі.

– Ти завжди говориш із собою? – почула за плечима голос Івана й аж пополотніла.

– А ти завжди всіх лякаєш?

– Пробач, я ненавмисне.

Чоловік стояв у дверях із двома паперовими стаканчиками кави і прозорою коробкою із чимось солодким. Ляна мовчки взяла з його рук тістечка і жбурнула в холодильник.

– Ну, Уляно, не ображайся.

– Мене ніхто й ніколи так не називав! – кинула спересердя.

– Як так?

– Уляною.

– А як називали?

– Жартуєш? Сам знаєш. Ляна я. Уляна – лише в паспорті.

– Та знаю, звісно, знаю, – посміхнувся Іван. – То в мене жарти такі. Проїхали, – простягнув їй стаканчик з кавою. – А от чи ти любиш каву з цукром – не знаю, тому раптом що – стіки в мене в кишені, – випнув стегно.

Ляна завагалася, бо третя порція кави за ранок – трохи занадто, але взяла стаканчик, зняла пластикову кришку і сьорбнула напій:

– Я без цукру. Кришечки теж не люблю, хіба в дорозі.

– Кудись зібралася? – Іван кивнув на наплічник.

– У татів магазин. Хочу глянути, що там і як.

– Окей, я підвезу.

Ляна мало не захлинулася. А цей хлопець нахабний.

– Я сама. Досить вже того, що одного разу ти вклав мене спати і вимив підлогу в моїй, – дівчина затнулася, – у татовій квартирі.

Іван опустив очі. «Нічого собі, – подумала Ляна, – такий великий і сильний, а засоромився».

– Я повернувся з кавою, а ти спиш. Що я мав робити?

– Просто піти. Ми навіть не друзі.

– Облиш. Друзів дитинства не забувають. Чи ти, – Іван пильно глянув Ляні в очі, – чи ти таки мене забула?

Дівчина відвела погляд.

– Не забула, все ок, – бо правду казати було якось незручно. – Але в магазин поїду сама, – Ляна перекинула через плече рюкзак і пішла до виходу.

– Дозволю собі нагадати, що звідси на Гречани їздить лише одна пряма маршрутка. Зазвичай там яблуку ніде впасти. Звісно, якщо ти не хочеш їхати з пересадками.

Дівчина зупинилася й обернулася. Тепер ідея їхати громадським транспортом здавалася не такою вже доброю:

– Я не знала.

– Та це зрозуміло. Ти ж нетутешня, звідки тобі знати. Я завезу, – зблиснув у долоні зв’язкою ключів.

Ляна закусила губу і мовчки вийшла з під’їзду. В дворі приємно запищала сіра «шевроле». «Добре, що не позашляховик якийсь, – подумала дівчина. – Отже, Іван не мажор». І сама собі посміхнулася: мажори не живуть у таких старезних будинках.

В автівці пахло ароматизатором з цитриновими нотками. Ляна пірнула на переднє сидіння і за звичкою вмостила рюкзак на коліна.

«Ото біднота», – посміялася в думках сама із себе й обережно переклала наплічник на заднє сидіння.

До магазину їхали мовчки. Ляна крутила головою в різні боки і розглядала майже незнайомі пейзажі. Гречани виявилися мікрорайоном, забудованим стандартними «чешками» вперемішку з новобудовами. Де-не-де вздовж головної вулиці тягнулися довгі виробничі приміщення. Такий собі мікс спального району із промисловим.

За кілька хвилин Іван звернув у вузьку вуличку, потім у ще одну, далі – у невеликий провулок. За дев'ятиповерхівками ховався старенький приватний сектор. Іван зупинив автівку біля невеличкого будиночка. На ньому не було жодної вивіски, тож дівчина спершу навіть засумнівалася, чи вони не помилилися адресою.

Ляна відчинила невисоку хвіртку. В ніздрі вдарив запаморочливий запах жасмину. Розлогий кущ обіперся на стіну невеличкої хатинки й аж тріснув від старості посередині. Будиночок був схожий на житловий і аж ніяк не на комерційне приміщення.

Двері були відчинені. Всередині трохи пахло нафталіном. Довелося зупинитися на порозі на кілька хвилин, щоб очі звикли до напівтемряви. Приміщення було мало схоже на магазин, більше – на склад. «Склад мотлоху», – подумалося Ляні.

Ляна не одразу помітила невисокого хлопчину, що скрутився калачиком на дивані й спав.

– Кхм, – наважилася заговорити.

Хлопець зірвався на рівні й протер очі:

– Ви щось хотіли?

– Я… Я Ляна, донька Анатолія Яковенка. Власника цього… магазину, чи як це назвати, – дівчина роззирнулася навколо. У невеличкій кімнаті всюди були розкладені старі речі: годинники, дитячі іграшки, навіть жіночі сумочки.

– Донька? О Божечки! – схопив її за плечі хлопець. – Це ж так добре! Бо я вже не знав, що мені робити. Ось, – покопирсався у кишені штанів і дістав звідти ключ, – це батько для вас залишив.

– Для мене?

– Для вас. Сказав, віддаси моїй доньці. Я думав, ви в гості приїдете чи так, проїздом. А воно он як вийшло… Я вчора на похорон не ходив, не міг. Не люблю, знаєте, такі події, – говорив швидко, промовляючи кожне слово наче трохи не до кінця, через що Ляні доводилося дивитися на його артикуляцію, щоб зрозуміти, що він каже.

– І як мені знати, що цей ключ відкриває?

– А, – схопився хлопець, – та я знаю! Це ключ від дядькоанатолієвого столу, – показав рукою на маленькі дверцята біля дальньої стіни.

Ляна знизала плечима: навіщо передавати їй ключ людиною, яка знає, від чого він.

– А ви? – дала зрозуміти інтонацією, що чекає від чоловіка, що той пояснить, хто він.

– Я? О, я продавець. Вже майже рік в дядьканатолія працюю. Ніколай я, – простягнув руку.

– Микола?

– О, я знав, що ви перепитаєте, – посміхнувся. Ляна помітила, як на кутиках його губ заблищала слина. – Ніколай. Так і в документах записано. Показати? – кинувся чомусь під стіл.

– Та вірю я, вірю, – Ляна зловила його за лікоть і помогла підвестися. – Ніколай. Давай на «ти», добре?

– Добре! – зрадів той так сильно, аж сплеснув у долоні. Ляна запідозрила, що хлопець має психічні розлади. Нічого дивного, батька завжди тягнуло помогти хворим чи бідним. Може, він і весь свій заробіток віддавав цьому хлопцеві, бо навряд чи цей магазин міг дати виручку на дві повноцінні зарплати.

– Ніколай, показуй, від чого ключі!

– О, зараз! – вихопив з рук Ляни ключ, прочинив двері маленької кімнатки, увімкнув там світло і вставив наконечник у замок шуфляди масивного дубового столу.

– Ого! – присвиснула Ляна. Такий стіл мав би багато коштувати. Як і, власне, багато чого іншого в кімнаті. Наприклад, масивні шовкові

штори, різьблений буфет – комплект зі столом, килим з цікавим орнаментом, мальована картина (хоча в цінності її Ляна впевненості не мала).

– Так, – задоволено посміхнувся Ніколай. Здається, він посміхався завжди, просто інколи менше, а інколи дужче. – Ваш тато купив це все кілька місяців тому. Сказав, що справи в магазині пішли вгору. Сподівався, що на це все знайдеться покупець.

Замок клацнув, і Ніколай легенько підтягнув шуфляду до себе. Там лежала пластикова зелена тека. Ляна обережно взяла її в руки і розгорнула. Це були документи на магазин. Батько переписав його на неї за тиждень до смерті.

– То ти тепер господиня бізнесу? – голос Івана прозвучав так несподівано, що Ніколай стрепенувся і вдарився ногою об стіл, а Ляна випустила з рук теку.

– Щось типу того, – присіла, щоб зібрати документи, що випали, й помітила дещо незвичайне. Поміж завіреними нотаріусом тисненими паперами виднівся край чи то листівки, чи то фото. Непомітно переклала знахідку до кишені й випросталася: – Тато ніби щось знав.

– Так буває, люди часом передчувають свою смерть, – Іван обережно поклав руку їй на плече.

– Де ти був? – вирішила перевести розмову Ляна, бо їй здалося, що Ніколай аж затремтів після слів Івана.

– Паркувався. Тут вузькі вулиці, не так легко знайти місце.

Ляна притисла до грудей теку, зачинила за всіма трьома двері до маленької кімнатки.

– Ви можете там залишатися, – тепер уже сумно посміхнувся Ніколай. – Це вже ваш кабінет.

– Мій? – Ляна нарешті осягнула, які проблеми на неї раптово впали. – Але я… Я не знаю. Я живу в Києві, тут – на кілька днів. Як думаєш, – глянула на Івана, – це все можна продати?

Ніколай аж підстрибнув на місці:

– Продати? Як це – продати? А я?

– Ну, ти мусиш знайти нову роботу.

Хлопець похнюпився і сів у крісло, в якому Ляна застала його сплячим. Цікаво, скільки йому років? Такі… Ляна не могла відшукати потрібного слова… такі довго виглядають як діти. Ляна дала б йому років двадцять п'ять, але йому може бути навіть сорок. Зрештою, це не має значення, бо якщо він зміг влаштуватися працювати до її тата, то зможе знайти й іншу роботу. Хоча хлопця було шкода.

– Ти ж не збираєшся тут розплакатися? – торкнулася його плеча.

– Не збираюся, але буду, – навіть зараз, здавалося, він посміхався.

– Слухай, заспокойся. Я ж не завтра їду. Давай так: я залишуся тут ще на два тижні, а ти тим часом підшукаєш собі іншу роботу.

Ляна відразу ж почала картати сама себе: ну не можна бути такою м'якосердною і змінювати всі свої плани тільки заради того, щоб не зробити зле хворому хлопцю. Що-що, а ця нерішучість у неї точно від батька.

– Скажи, – втрутився Іван, – крамниця має якісь гроші?

Ніколай схлипнув:

– Не знаю. Ні. Думаю, майже все йшло на оплату рахунків…

– Ясно, – Уляно, вийдемо?

Ляна навіть не відразу зрозуміла, що він звернувся до неї, – задумалася про щось своє. Іван легенько торкнувся її голого ліктя.

– Що? Вибач, не звикла реагувати на Уляну.

– Ляно, давай вийдемо, – шепнув їй у вухо.

За порогом дівчина знову вдихнула аромат жасмину і примружилася від яскравого сонця.

– Ти ж розумієш, що він бреше? – Іван запхав руки до кишень і дивився кудись під ноги.

– Про гроші?

– Так.

– Мені байдуже. Мільйонів тут бути не могло.

– Може, батько щось залишив вдома? Готівку, банківські картки.

– Нічого такого не бачила, – Ляна підвела голову: на високому дереві поруч співала пташка.

– У квартирі є якийсь сейф чи сховок?

Ляка засміялася:

– Ти ж бачив, там уся квартира розміром як сейф.

– Добре. Як скажеш. Батько точно не знав, яка ти справна до бізнесу, бо інакше не переписав би на тебе магазин. Продати його за нормальні гроші навряд чи вдасться. Місце тут непрохідне. Взагалі не знаю, як його знаходили клієнти.

– Ну, ми ж знайшли. До речі, ти швидко зорієнтувався, сама б я тут довго блукала.

– Ми знали, куди їдемо, – відмахнувся Іван. – І я в школі був чемпіоном з орієнтування на місцевості, – посміхнувся і приобняв Ляну за плечі.

– Знаєш, я на таке щастя і багатство не сподівалася, тому продам його за скільки візьмуть.

Іван похитав головою:

– А ти бізнесменка від Бога.

Ляна з Іваном повернулися до Ніколая, щоб попрощатися. Хлопець сидів у тій же позі, як його залишили. Загалом було сумнівно, чи безпечно залишати магазин на нього. Але, якщо подумати, то втрачати було нічого.

– Ось мій номер телефону, – Ляна простягнула йому папірець. – Якщо буде щось потрібно – дзвони. Я прийду завтра.

Хлопець мовчки взяв телефон і відвернувся. Образився.

«Шевроле» Івана була припаркована біля самої хвіртки.

Ляна звела брову:

– То ти це місце так довго шукав, щоб припаркуватися?

– Я поїздив навколо, нічого кращого не знайшов і повернувся, – чоловік сів на водійське місце і з силою зачинив дверцята. – Їсти хочеш?

Ляна хотіла відповісти якоюсь грубістю за нахабство, з яким Іван взявся її опікати, але раптом і справді відчула страшенний голод – час був обідній, а ранковий перекус вже й не нагадував про себе.

– Хочу, – здалася.

Іван завів машину і рушив.

– Куди ми їдемо? – роздратування такою безапеляційною поведінкою Івана накривало Ляну з новою силою. Зрештою, вона не річ, яку можна куди хочеш завезти.

– Тобі сподобається.

Дівчина прилипла поглядом до краєвидів за вікном автівки. Який сенс сперечатися із мужчиною, якщо це чи не єдиний твій знайомий у майже трьохсоттисячному місті…

Ряди магазинів, невеличкий продуктовий риночок, багатоповерхівки, багатоповерхівки, багатоповерхівки… Легка провінційність додавала Хмельницькому шарму. Коли минали величезний парк, крізь вуаль дерев Ляна бачила кольорові плями сімей, мамусь із дітками, що повільно прогулювалися алеями.

– Щось у цьому є, – прошепотіла впівголоса більше сама до себе, ніж до Івана.

– Мене теж завжди чіпляють такі от картини сімейної ідилії, – чоловік не зводив погляду з дороги.

– Слухай, – Ляна пильно глянула на нього, – якось не випадало спитати: ти одружений?

Іван секунд тридцять помовчав і відрізав:

– Ні.

– А чому?

– Дурне питання.

– Але все ж, – Ляна почувалася переможницею: розмова на таку незручну тему була помстою за Іванову поведінку.

– Не хочу про це говорити. Сама чому незаміжня?

– А з чого ти взяв, що я незаміжня? – надула губи.

– Ну, обручки нема.

– Ти ніби з місяця впав. Обручки носять лише дуже красиві, щоб до них придурки не чіплялися. А я зі своєю «мишачою» зовнішністю могла б не носити, навіть якби була заміжня.

– Отже, таки не заміжня.

Ляна знову відвернулася до вікна: підловив.

Іван зупинив автівку.

– Ну, вибач, не ображайся, – вдавано розкаялася Ляна. – Не треба цих сцен. Поїхали.

– Не поїду.

– Такий ранимий?

– Виходь.

Ляна аж спалахнула від злості: спочатку цей нахаба примушує її сісти у свою автівку, потім везе, куди знає лиш сам, а тепер виганяє!

– Зовсім придурок? Не вийду! – склала руки на грудях.

– Виходь. Ми приїхали.

Ляна не відразу збагнула, в яку дурну ситуацію втрапила. А коли зрозуміла, залишалося зібрати крихти власної честі й спробувати перевести все на жарт:

– Та ок, я в курсі, – натягнула голлівудську посмішку, – вирішила перевірити твою реакцію на неадекватну дівчачу поведінку.

Іван мовчки вийшов з автівки, обійшов її з іншого боку, відчинив пасажирську дверку і подав Ляні руку. Дівчина слухняно простягнула долоню. Треба ж було якось реабілітуватися, щоб не виглядати зовсім дурною.

Ресторан був фантастичним. Ляна любила місця з історією. А концепція цього була продумала так чітко й красиво, що хотілося крутити головою на всі боки і роздивитися кожну деталь. Навіть назва «Ресторація Шпігеля» вже була родзинкою. У кількох залах грала приємна музика, а столи сервірувалися паперовими підставками з історією закладу.

Дівчина розгорнула меню і ковзнула поглядом по стравах.

– Щось схоже на подільську кухню, якщо вона така справді існує, – підморгнув Іван.

– А Шпігель був рестоpатором?

– Ні, кажуть, був такий нотаріус. Просто колись на цьому місці знаходився його особняк. Знаєш, є в нашому місті така мода – називати заклади харчування красивими прізвищами – «Ресторація

Шпігеля», що був нотаріусом, «Кухмістерська Хаселева», що був дантистом.

Власне, Ляну це цікавило не так сильно, як меню. Зараз їй треба було вибрати з цього переліку щось безлактозне і безглютенове. А в новому місці це було непросто.

– Я відійду на хвилинку, помию руки, – підморгнула своєму кавалеру.

– Туалет там, – показав той рукою без церемоній.

Вбиральня також була королівською. Ляна навіть захотіла, всупереч своїм принципам, зробити зовсім дівчаче селфі у дзеркалі, але стрималася. На зворотному шляху непомітно шепнула офіціантці, щоб та принесла їй обід без лактози і глютену на свій смак. Якби Ляна сказала щось подібне при Іванові, то він точно сприйняв би це за дурний каприз.

За кілька хвилин їй принесли гарбузовий суп, теплий салат і натуральне желе на десерт. Іван замовив картоплю з грибами і їв, не звертаючи жодної уваги на Ляну.

Розніжена смачним обідом, Ляна зловила себе на думці, що не хоче повертатися додому, в порожню квартиру.

– Слухай, а давай прогуляємось, – обережно запропонувала Івану.

– Давай, – погодився той, витираючи залишки сметанного соусу на губах. – Хоча в таку спеку це ідея так собі. Може, візьмемо щось звідси тобі на вечерю? Тут можна замовити з собою.

– Не треба. Я не вечеряю.

– Ясно, – посміхнувся кутиком губ. – І хрінових цукерок не їстимеш?

– Яких?

– Хрінових, – розсміявся із власного жарту, – з хрону, а не те, що ти подумала. Це «Фішка» цього ресторану. А ще – наливки. Але наливок, як я розумію, ти теж ні?

– Ні.

Гуляти пішли Проскурівською – пішохідною вулицею в самому центрі. Колись вона називалася Олександрівською, і, здається, така велична назва личила їй. Ляна пам'ятала її з свого дитинства. Згадувала, як тато водив її в кінотеатр Чкалова на мультики. Тепер це кінотеатр імені Шевченка. В кінці вулиці колись у 90-тих був невеличкий базарчик із кількома рядами смугастих і однотонних наметів, де продавали все – від нижньої білизни до золота.

Тепер Проскурівська була іншою. По-перше, обидва боки вулиці зайняли цілком пристойні на вигляд кав'ярні. Більшість з них розташовувалися у старих будинках XIX – XX століття, і це додавало вулиці особливого шарму. Ляна глянула на будівлю будинку культури і згадала, як батько в дитинстві шептав їй на вухо, що там колись був театр, а в залі, як казали, проводив засідання Петлюра і Уряд УНР. Тоді, в дитинстві, вона не знала, хто це, і сприймала його слова, як їх спільний з татом секрет. І це захоплювало.

– Стій, – схопила Івана за руку.

– Тобі зле?

– Вдихни глибоко. Відчуваєш, липа починає цвісти? – Ляна задерла голову вгору і побачила, як над її головою майже зімкнулися гіллям крислаті липи. Дерева росли в два ряди вздовж Проскурівської і пахли, як мед.

– Дурна, я вже перелякався.

– А уявляєш, якби зібрати весь цей цвіт, висушити, а восени зварити липового чаю і пригощати тим всіх людей!

– Ага. В нас якраз день міста у вересні. Цікава була б атракція.

– Дивно, що ніхто до такого не додумався.

– А ти напиши нашому меру в фейсбук, він такі штуки любить.

Ляна не зрозуміла, пожартував Іван чи був серйозним, але заплющила очі і цілком реально уявила, як вулицею плине аромат липового чаю і круасанів.

– І «Львівські круасани» тут поруч, – смикнув її за лікоть Іван, – було би до чаю.

Ляна аж прокинулася від мрій: цей чоловік, схоже, якось вмів читати її думки.

– Як ти знав, що я згадала про круасани?

– Ти ковтнула слину. Я спостережливий.

– Може, я думала про ковбасу?

– Тут пахне круасанами до одуріння, ти не могла думати ні про що інше.

Ляна знизала плечима.

Далі йшли мовчки. Кинули кілька гривень хлопчикам років десяти, що грали на саксофонах, ще кілька – жебрачці. Базарчика, який згадувала Ляна, на краю Проскурівської не було. Натомість там був великий чи то готель, чи розважальний центр – Ляна вже бачила його вранці. Впізнала фонтан із жабками поруч – біля нього її часом залишала мама і йшла щось купити в «Дитячий світ» поруч. І ті хвилини були найдовшими і найсамотнішими у Лянином житті.

– Ти знаєш, що точнісінько такий же «Дитячий світ», як у Хмельницькому, є ще в кількох містах? – схопила Івана за обидві руки й опинилася перед його обличчям. – Колись ми з мамою поїхали у Тернопіль до лікаря. Уяви моє здивування, коли я мала побачила такий самий будинок-близнюк. Я так перелякалася, що зайшлася плачем. А мама потім ще й насварила тата, мовляв, моя нездорова уява – через його казки.

З собливою насолодою дівчина розглядала старовинні будинки. Їх у місті було не так багато, але вони мали особливий стиль. Помітила, що на стіні деяких були прикріплені к'юар-коди. Навела камерою на один з них і у мобільному відкрилася інтернет-сторінка з його історією.

Коли повернулися до автівки, вже повертало на вечір.

– Ось, – Іван простягнув Ляні папірець із написаним від руки номером телефону. – Якщо буде щось потрібно – набирай.

– Угу, – дівчина сховала папірець в кишеню і повернулася до вікна.

Хмельницький запалював вогні у вікнах. Дорогою додому думала про те, як багато, виявляється, вона має спогадів про батька. Варто було всього лиш пройтися знайомими місцями, щоби все «увімкнулося».

Зачинила двері квартири просто перед Івановим носом, хоч як той напрошувався увійти. Безсило впала у крісло. Ногу щось боляче закололо. Ляна запхала руку в кишеню і дістала папірець з Івановим телефоном і листівку, яка випала із теки з документами в магазині. Листівка була старезною, з пожовклими і потріпаними краями. На ній був зображений будинок. А на звороті – надпис: «Таємниця не помре». Передсмертна записка, не інакше.

* * *

Проскурів, 1888 рік

– Хлібну площу переносять ближче до залізничного вокзалу, – Людвіг стояв перед великим дзеркалом, що показувало його у повен зріст, і защіпав ґудзики на жилетці.

– Це добре, – ледве посміхнулася Михайлина, – через торговців, що приїздять зі всієї губернії, тут часом буває так гамірно. Так добре, що наша Євка, – кивнула головою на пройму дверей у сусідню кімнату, де молоденька дівчинка-служка накривала на стіл, – знає совісних перекупок, в яких завжди можна купити найкраще.

– Облиш, – навіть не глянув у той бік Людвіг, – ми достатньо заможні, щоб купувати їжу в магазині.

Михайлина підійшла до чоловіка і взялася затягувати шнурівку на його жилетці:

– Заможні, але не марнотратні. Та й дати заробити людям – хіба то зле?

– Ото вже ця твоя м’якосердність! Всіх би жаліла, всім нужденним би помагала, – чоловік розправив плечі, щоб перевірити, чи не затісно зашнурована жилетка. На вулиці вже було досить тепло, але

сьогодні – засідання міської думи, тож вимагалося одягтися по моді. Єдине, чого не міг терпіти Людвіг і ігнорував всіма силами, – ці сучасні короткі штанці, які перетворювали поважного чоловіка на півня на худих ногах. Тому до жилетки вдягнув вузькі довгі штани. Чорні, щоб інші гласні не сприйняли його за фривольного чоловіка.

Михайлина подала Людвігові сюртук із по-модному пришпиленим на грудях ланцюжком.

– Я не хлопчик, щоб обвішуватися цяцьками, – майже зірвав з поли шпильку.

– Ти не хлопчик, – спокійно повторила за ним Михайлина, взяла шпильку з його долоні й причепила туди, де та щойно була, – але всі в місті мають бачити, що можеш собі дозволити найкращу модистку.

– Або молодшу за себе дружину, – крикнув із сусідньої кімнати двадцятирічний Стефан.

Хлопець – син Людвіга від першого шлюбу – відверто недолюблював мачуху, значно молодшу за батька. З Людвіговими трьома доньками було легше – дівчатка горнулися до жінки, як до рідної, а от Стефан не пропускав нагоди зробити їй якісь збитки.

Михайлина підійшла до чоловіка ззаду й обійняла, поки той не встиг розізлитися на сина:

– Пусте, – шепнула йому на вухо, – не зважай.

Поки Людвіг защіпав сюртук і зав'язував на шиї стрічку метеликом, Михайлина сильніше притислася до його спини й милувалася в дзеркалі тим, що бачила.

Людвігу вже було майже шістдесят, але сивина лиш ледь-ледь посріблила скроні. Невисокий, проте досі стрункий чоловік дивився перед себе гострим поглядом чорних, як ніч, очей. Пригадала, як злякалася його, коли побачила вперше.

Людвіг, що знався з одним зі старших братів Михайлини, теж провізором, приїздив у Кам'янець у справах і залишався ночувати у їхньому домі, але до молодої дівчини, здавалося, не мав діла. А вона сама вже закінчила гімназію і ніжилася в татовій любові, далека від всього, що відбувалося навколо. Не помічала, як на очах старіють

батьки, знаючи, що їх старший син Еразм, котрий подавав величезні надії, бо закінчив духовну семінарію і отримав ступінь магістра в Санкт-Петербурзі, за участь у повстанні 1863 року відсидів у в'язниці й вимушено катується на копальнях десь біля Чити. Не розуміла нічого, коли батько покликав її до столу і вперше познайомив із знаним проскурівським аптекарем Людвігом Деревоєдом.

– Людвіг цього року овдовів, – говорив батько, не підводячи очей, поки мама викладала страви перед гостем, – і приїхав, щоб засватати тебе за дружину.

Михайлина говорила спокійно, як і належало добре вихованій польській дівчині, але слова її, здавалося, відбивалися від стін:

– Хіба для того ви мене віддавали вчитися, щоб тепер не спитати, чи хочу я йти за цього чоловіка? – розвела руками і метнула поглядом у Людвіга. Якраз у ту мить він звів на неї свої чорні очі, ніби пронизав ними наскрізь. Михайлина оніміла. Шкіра вкрилася сиротами, а дивний трепет залоскотав у сонячному сплетінні – то це тепер йому вона належатиме?

– Я бачив, що ви – дівчина з характером, – але щоб аж так? – розсміявся з її витівки Людвіг, і всі за столом полегшено зітхнули. – Силувати вас ніхто не буде. Я пропоную – ви думаєте. Приїду за тиждень, щоб почути відповідь.

Людвіг підвівся, не дочекавшись завершення вечері, витер м'ясисті губи білою хусткою, що за закордонною модою тепер подавалася до столу, і потис руку розгубленому батькові, котрий ніяк не міг второпати, розізлився гість на його доньку чи ні.

Що пережила Михайлина за той тиждень – годі було й згадувати. Перші два дні навіть не розмовляла з батьками – ображалася. А далі зловила себе на тому, що раз за разом згадує Людвігові чорні очі і той незвичний чи то страх, чи трепет, який відчула, зчепившись із ним поглядом. Деревоєд випромінював силу. Ця сила її водночас і лякала, і захоплювала.

Михайлина пригадала несміливі залицяння однолітків у часи навчання у гімназії – щіпання за руки, хапання за плечі й поцілунки,

коли ніхто не бачить. Після тих поцілунків на щоках лишалися вологі сліди, Михайлина витиралася спідницею і ще день-два відчувала на собі запах тих заборонених любощів.

«Цікаво, як цілують губи Деревоєда?» – ловила себе на думці й сама ж її лякалася.

Рівно за тиждень вона вийшла до гостей з вечерею в руках і твердим переконанням відповісти «ні» на несподівані женихання у думках. Те, що сталося далі, не піддавалося жодному поясненню. Михайлина не раз намагалася згадати, як все було, але марно. Вона стояла перед Людвігом і дивилася йому в очі. Чорні, в'язкі. Здавалося, вони засмоктують її, як болото. Михайлина примушувала себе глибоко дихати, бо боялася впасти непритомна просто посеред кімнати. Дивний трепет, такий, як відчувала при першій розмові, прошивав усе її тіло дрібненькими стіжками. Вона казала: «Так, я вийду за вас» і не впізнавала власного голосу.

Батьки аж сплеснули в долоні від втіхи, а Людвіг стримано посміхнувся.

Що то було? Мара? Любов з першого погляду? Годі й зрозуміти.

Уже наступного дня після пошлюблення Людвіг найняв візника і перевіз молоду дружину до Проскурова.

Переїзд дався Михайлині легко – дорога з Кам'янця була не такою вже довгою, візник попався справний. Людвіг приїхав за нею сам і весь час мовчки сидів поруч, ледве торкаючись долонею її руки. А її від того дотику проймало наскрізь.

Михайлині було соромно за це відчуття. Суворе гімназійне виховання давалося взнаки – змалку її вчили, що тіло має бути підвладне розуму. А тут – хоч плач. Михайлина крадькома косилася на пухкі губи Людвіга й уявляла, як він її цілуватиме. Від того її кидало в жар.

– Це вулиця Олександрівська, – шепнув їй на вухо чоловік, коли повернули між красивих кам'яних будинків. – Серце міста, – посміхнувся втішено.

Михайлина зловила у його погляді ніжність, з якою він дивився навколо. Помітно, що він любить це місце.

– Тут у нас продають газовані води Барака, – показав на двоповерховий будинок поруч. – Далі – ресторан «Бель Вью» – думаю, буде нагода показати тобі його ближче. А там – наш дім.

Візник зупинив коней. Михайлина глянула на ошатний одноповерховий будиночок, частину якого займала аптека:

– А там що? – показала рукою на вуличку, що вела ліворуч.

– Єврейські будинки.

Михайлина швидко глянула у вулицю, куди показував Людвіг: невеличкі одноповерхові будиночки з вузькими вікнами і дверима, що виходили просто на дорогу. Десь далеко кричали гуси, і їх голоси губилися між голосами людей. Уже вечоріло, і від того вуличка здалася надто темною.

Аптека, зважаючи на час, вже була замкненою. Людвіг обережно прочинив перед Михайлиною двері будинку і запросив всередину.

– Анна, Марія, Євдокія, – погладив по головах трьох дівчаток, що сполохано притулилися до стіни у просторій житловій кімнаті з великим столом, – мої доньки.

Серце Михайлини вилітало з грудей. Одна справа – бути дружиною чоловіка, який лякає і притягує, а інша – мамою його дітей.

– Скільки вам років? – присіла перед дівчатками і дивилася то на одну, то на іншу.

– Вісім, – наважилася сказати найстарша.

– Сім.

– Шість.

Діти обсмикували однакові довгі коричневі сукеночки, обшиті чорним мереживом.

«Носять жалобу за матір'ю», – подумалося Михайлині. Вона не зовсім уявляла, як поводитися, і схвильовано переминала в руках хустинку, якою витирала піт в дорозі.

– Будемо знайомі, – погладила їх по спинках і посміхнулася.

Анна, Марія і Євдокія запитально глянули на батька. Той ледь помітно кивнув, і дівчатка одна за одною вийшли з кімнати.

– Нехай йдуть спати. Завтра розговоритесь, – пояснив Михайлині. – Євко, де Стефан? – повернув голову в бік худої дівчини, що виглядала з-за одвірка.

– Сліха[1]. Не знаю, – злякано глянула на Людвіга та, – я за дівчатами ледве встигаю дивитися, а Стефана й поготів не впильнуєш.

Євка, худа, аж прозора дівчина-служка, опустила додолу погляд і раз-у-раз зиркала з-під світлих рідких вій на Людвіга: сваритиме чи ні.

– Добре, – глибоко видихнув чоловік і зняв з плечей кафтан, – ми втомилися з дороги. Приготуй нам вмитися і поїсти.

– Юдейка на службі в поляка? – звела брову Михайлина, коли та сховалася у кухні.

– То довга історія. Її родина жила тут недалеко при моєму тестеві. Колись, 50 років тому, він врятував її батька – йому було ледь вісім, коли того спробували забрати у кантоністи. Сама знаєш, що би там з ним було – якщо би вижив, то примусили би прийняти християнство. От його родина й заповзялася помагати тестеві по господарству. То вже потім він вмовив, що хоча би платитиме їм за те гроші. Мені й самому довго було незручно від тієї служби, але Юлія, – осікся, згадавши про померлу дружину, але, побачивши схвальний Михайлинин погляд, продовжив, – Юлія любила і Євку, і її маму. Добра була жінка, м’яка, жаліслива. Може, аж занадто.

Михайлина спохмурніла: цікаво, як таку прислугу в Деревоєдів сприймають інші католицькі родини?

Вхідні двері рипнули, і жінка помітила тінь, що прошмигнула кудись далі.

– Стефане, зайди! – твердим голосом розрізав тишу Людвіг.

У кімнату, не знімаючи кашкета, нехотя увійшов підліток років чотирнадцяти.

– Ти де був?

– Та так, – дивився той батькові просто у очі. Від хлопця різко пахло куривом.

– На тому тижні тебе зловили за вимінюванням у солдатів тютюну. Чого чекати тепер?

– Я вже дорослий, – гмикнув той. – Та й там солдати не дуже старші за мене.

– Якби тобі так хотілося палити, то міг би просто купити тютюн у найближчій крамниці.

– Так нецікаво, – посміхнувся той на всі зуби.

Людвіг стиснув кулаки до білої шкіри:

– Ти поводишся негідно. Відкладемо цю розмову. Знайомся – це Михайлина. Вчора ми пошлюбилися.

Стефан не сказав нічого, хіба окинув жінку поглядом з голови до ніг.

– Вибач, – поклав їй руки на плечі Людвіг. – Трохи маю з ним клопоту. Такий складний вік, розумієш.

– Нічого дивного, – ледве стримувала тремтіння, яке викликав його дотик. – Таке пережити… Дасть Бог – він звикне.

Євка прибігла й повідомила, що вже нагріла води на вмивання, далі подадуть вечерю, а купатися господарі будуть вже по тому, бо приготувати стільки теплої води до їх приїзду не встигли.

Людвіг показав Михайлині їхню спально – не дуже простору, але красиво обставлену меблями з грубого дерева. Посередині кімнати стояли ночви з теплою водою. Михайлина зняла дорожній костюм і полила з кухля на шию – вода змила не лише дорожню пилюку, але й втому. Дістала зі скрині, яку вже встиг хтось перенести із повозу, просту сіру сукенку й одягла її. Переплела волосся і кинула погляд в дзеркало. Просто за нею стояв Людвіг. Аж підстрибнула з несподіванки.

– Ти мене налякав.

– Пробач. Не міг відірватися від того, що бачив. Ти красива.

Михайлина смакувала цими словами й намагалася розпробувати ті відчуття, які від них виникли. Страх? Щастя? Радість? Щось дуже перемішане. Щось нове.

– Йди, злию тобі на руки, – зібралася з силами й розігнала Людвігові чари у своїх думках.

Той підставив долоні під струмінь, але не переставав дивитися на неї. Так і вмивався, не відриваючи погляду від її обличчя.

До столу сіли десь за годину. За вікнами вже зовсім стемніло.

Євка подала порізану шматками печену рибу, приправлену травами, тонко порізаний відварений буряк, политий чимось солодким і перекладений шматками білого сиру.

Діти, сяк-так поївши страви, потягнулися за пахкою бабою з родзинками.

Голодна з дороги Михайлина мало виделку не проковтнула, коли спробувала м'ясистого коропа з розмарином та чебрецем, – тепер вона висмакувала, що то за трава. А жовта, як сонце, баба танула в роті.

– Це справді смачно! – Михайлина трималася з Євкою стримано, бо й досі не розуміла, як із нею поводитися.

– Тода, – подякувала на івриті. – Ой, що ви, – несміливо зиркнула з-під ріденьких вій та, коли зрозуміла, що мусить щось сказати, – це не я. Моя мама, Циля, готує для пана Людвіга, а я так – підмайстер. Ну, ще хіба за дітьми дивлюся, – здавалося, дівчина зараз зомліє від хвилювання.

– І за хлопцями, – гмикнув Стефан з повним ротом їжі.

Євка зашарілася, а Людвіг гостро глянув на сина з-під лоба.

– Чи маю тепер я називати вас «мамо»? – пафосно заговорив Стефан до Михайлини.

Жінка жестом спинила чоловіка, котрий уже набрав повітря в груди, щоб поставити сина на місце.

– Мама у людини лише одна – та, що народила. Нема їй заміни.

– Моя вам повага, – Стефан зробив жест, що мав би означати знімання капелюха. Дівчатка лише водили очима то на одного, то на іншого.

– Стефане, – Людвіг зберігав самовладання, – чи ти би не хотів перенести розмову на пізніше? За вечерею хочеться спокою.

– Тепер ми говоритимемо польською? – той ніби не чув батька.

– Ви – як схочете. А я – тільки польською. Порозуміємося.

– Досить, – Людвіг різко встав, – повечеряли. – Пішов кудись у будинок.

– Доїдайте, – Михайлина посміхнулася до дівчаток, котрі не знали, що їм робити. – Євка за вами прийде.

Стефан підкреслено повільно доїв страву і вийшов теж.

Михайлина почувалася, ніби хтось шубовснув на неї холодною водою. От тобі й сім'я…

Спочатку позбирала посуд зі столу і занесла на кухню, що виявилася невеличкою кімнаткою в кінці довгого коридору, далі, вже на правах господині, обговорила з Євкою страви на завтра. Ніби відтягувала ту мить, коли треба буде йти до Людвіга. Зрештою, зібравшись на силі, відчинила двері в спальню.

Чоловік стояв спиною до неї у величезних ночвах і поливав себе водою з ковша. Місячне світло крізь вікно падало на його шкіру золотою хвилею. М'язисте тіло, сильне і здорове, незважаючи на вік, притягувало погляд.

Михайлині перехопило подих. Боялася поворухнутися, щоб не видати себе. Тим часом при кожному русі його рук її груди вибухали вогнем: пекучим, але приємним: її чоловік. Її Людвіг.

Чоловік вилив ківш води на голову і лівою рукою провів по обличчю, щоб стерти краплі. Далі повільно ступив на дерев'яну підлогу. Вода тонкими цівками стікала по його шкірі.

– Тепер ти, – промовив, не повертаючи голови.

Михайлина стрепенулася: невже чимось виказала себе? Щоки спалахнули рум'янцем.

Тільки потім зрозуміла, що вхідні двері повністю відбиваються у великому, у весь людський зріст, дзеркалі.

Коли Михайлина зняла сукню і залізла у ночви, Людвіг встав над нею голою і сам взявся поливати її теплою, напареною на травах водою.

– Ромашка і чебрець, – посміхнулася, вдихнувши приємний аромат.

– Молодець. Ти чутлива, – сказав чи то про нюх, чи про тіло, яке відгукнулося на його мимовільний дотик трепетом. – Михайлино, Михайлино, – повторив, ніби пробував на смак її ім'я. – Місю. Називатиму тебе Місею. – Обережно, ніби вичікуючи її реакцію, поцілував дружину в плече.

Михайлина-Міся підвела очі у дзеркало і почервоніла від побаченого: вона сама гола сидить у різьблених ночвах, а Людвіг, чоловік, котрий ще недавно лякав її, схилився над нею і обціловує її плечі.

Навіть зараз, через роки, стоячи позаду свого чоловіка перед тим самим дзеркалом, Михайлина бачила перед очима ту скромну дівчину і досвідченого чоловіка, що відкрив для неї не лише таємниці тілесних любощів, але й багато іншого: Людвіг, бачачи її інтерес до науки, не перечив, щоб дружина вивчала аптекарську справу, і часто радився з нею із різних питань. Бо, крім аптеки, треба було займатися і ділами думськими, куди його вже кілька років як обрано гласним.

Але зараз Михайлина мала сказати йому дещо важливе. Щось таке, від чого все зміниться.

– У нас буде маля, – шепнула йому на вухо й пірнула обличчям у плечі чоловіка.

Здавалося, вона чула, як на якусь мить перестало битися його серце.

– Маля? – Людвіг у ту мить і сам нагадував розгублену дитину. – Але як? Мені майже шістдесят. Ми ж вже не чекали.

– Люди планують, а Бог дає, – все, що змогла сказати Міся.

– Маля… Чекай, – стиснув голову руками, – мені треба з тим звикнутися, – сів просто на постіль.

Довгих п’ять років Михайлина чекала, коли зможе повідомити коханому цю звістку. Вже й втратила надію – тішилася Людвіговими дівчатами, що прийняли її за рідну і кожен вечір, поки тато не прийшов додому, бігали до неї в кімнату зі своїми таємницями і розмовами. Коли відчула, що при надії – не повірила сама собі. Вичікувала, прислухалася, щоб упевнитись.

– Маля, – вже вкотре повторював Людвіг. – Знаєш, а це знак. Знак розпочинати нове. Я збудую інший будинок. У кілька поверхів. Найкращий в місті! – Людвіг звівся на ноги і заходився крокувати кімнатою. – Я відкрию таку аптеку, якої ще нема в губернії. Сьогодні ж замовлю план нашого дому! Місця вистачить всім! Подумати тільки – в нас буде маля!

Глава 2

Хмельницький, 2018 рік

Ранок наступного дня запульсував у Ляниній голові тупим болем. За вікном безжально грюкав сміттєвоз. Глянула на годинник – шоста ранку. Ще б спати і спати. Обережно потягнулася і скривилася: крім пульсування у скронях, боліло ще й все тіло. Із ліжком треба було терміново щось вирішувати, інакше вона тут не витримає довго.

«А тобі довго й не треба, – зловила себе на думці, – продати магазин – та й по всьому. Можна повертатися додому».

Зробила зусилля й поплентала́ся під душ. Від води трохи полегшало. Сміттєвоз за вікном зробив свою справу і залишив територію голубам, що захланно підбирали розсипане сміття.

Ляна відкоркувала пляшку негазованої «Моршинської», котру завбачливо вчора купила в магазині, вилила трохи у рондель із ручкою, що слугував тепер за турку, і поставила на вогонь каву. У

мить, коли пінка щойно піднялася цільною шапкою, Ляна кинула оком на стіл у вітальні: листівка. Клята листівка. Торкнулася цупкого картону, погладила рвучкі літери. Цікаво, де тато її писав? Тут, вдома, чи в магазині? Ще раз прочитала: «Таємниця не помре».

Якась цілковита дурниця. Навіть передсмертна записка в батька, м'яко кажучи, дивна, як і він сам.

Але, виходить, якщо вона є, то татова смерть – не випадковість? В сонячному сплетінні неприємно засмоктало: що, як батько справді наклав на себе руки, або ще гірше – що, як його вбили?

«Стоп. Поліція проводила розслідування, – заспокоювала себе подумки, – висновок – криміналу в смерті Анатолія Яковенка немає». Але що тоді означає це батькове послання? І як його розгадати?

В кімнаті запахло кавою. Ляна похапцем запхала листівку в першу ж книжку, що трапилася під руку, й побігла рятувати залишки напою.

Перед кавуванням довелося відмити плиту від пригорілого жмиху, а після – підлогу від моторошного малюнку, що окреслював обриси людського тіла.

Ляна на колінах терла широкі чіткі лінії, закусивши губу. Спробувала уявити, як тато лежав тут, розкинувши руки, але не змогла – надто погано його пам'ятала. Хоронили його у закритій труні, бо після смерті й численних експертиз минуло немало часу, тож вона не бачила його і мертвим.

Ляна посварила себе за черствість і цинізм: це ж тато. Вона мала оплакувати його, відчувати жаль втрати. А відчуває лиш тягар, що несподівано звалився на її плечі.

Пальці аж біліли від зусиль. Дівчина терла підлогу, ніби хотіла дістатися до того шару фарби, по якому ходила ще малою сама. Ніби силувалася відкопати спогади, які б породили хоч трішечки жалю. Проте сліди від крейди таки залишилися, ніби в'їлися у стару підлогу.

Ближче до десятої загуглила маршрут до татового магазину, закинула наплічник і вийшла на зупинку громадського транспорту.

На вулиці вже припікало. Ляна зловила себе на думці, що шукає очима автівку Івана у дворі. Але даремно.

В тролейбус номер шістнадцять набилися люди. Здебільшого – пенсіонери, що дряпали пасажирам ноги величезними торбами. Ляна пірнула на заднє сидіння і майже втиснулася у шибку. Їхати потрібно буде до кінцевої, а потім, як каже Гугл, ще й добрий шматок дороги йти пішки. Вже хвилин за п'ять відчула, як чужі аромати їжі, парфумів, немитих тіл нахабно лізуть їй у ніздрі і напихаються в голову, як люди в цей тролейбус. І та голова ще трохи, й лусне від болю. Мігрень, «подарунок» за сидячу роботу і лінь до спорту.

Мокрий від поту одяг липнув до тіла. Коли Ляна нарешті разом з потоком людей вийшла на кінцевій, її мало не знудило. Сьогодні все було погано.

Дорогу до батькового магазину знайшла на диво швидко. Не така вже вона тупа, як думав Іван.

Ніколай вже був на місці. Сидів у тій же позі, що й минулого разу, посміхався. Ляні навіть здалося, що в перші кілька секунд він її не впізнав і зараз знову запитає, хто вона і чому прийшла. Але раптом обличчя хлопця зм'якло, і губи ще ширше розтягнулися в посмішці.

– О, ви! – звівся на ноги і зловив Ляну за руку. – А я думав, покинете Ніколая тут самого й ніколи не повернетеся, як дядькоанатолій.

Ляна вже відкрила рота, щоб нагадати, що батько помер, але вчасно схаменулася. Бо що вона знає про хворобу цього хлопця? Раптом він зараз впаде в істерику від шоку. Тільки цього й бракує.

– Показуй, що тут і як, – поблажливо посміхнулася до нового знайомого.

Ніколай аж підстрибнув:

– Головне – книга! – дістав із шафи товстезний засмальцований зошит і розгорнув посередині. – Ось тут – номер товару, – провів пальцем по першому стовпчику накресленої від руки таблички. – Далі – дата, ціна придбання, контакти того, хто нам продав річ. Два

крайні стовпці – дата, коли комусь його продаємо ми, і контакти покупця.

– Ого, – прицмокнула Ляна, глянувши на пронумеровані сторінки, – майже нотаріальна книга.

Ніколай витер рукавом слину, що зібралася в кутиках губ.

– Ага, дядькоанатолій любив порядок у тому. Все мало бути записано. Він по кілька разів перевіряв, щоб я чого не наплутав, а часом і сам вносив товар до зошита.

Ляна звела брову: її тато і порядок, за розповідями мами, то були речі несумісні. Та й зі стану квартири видно, що він явно не педант. Ось як, виявляється, буває: вдома нехлюй, а на роботі – еталон порядку.

– А ось тут, – Ніколай махом перевернув старий стілець, що опинився під рукою, – тут номер власне на товарі, – провів пальцем по прямокутному шматку паперу, приклеєному до ніжки стільця. – Тут номер, і там, в зошиті. Розумієш? – глянув Ляні в очі, ніби вона мала дитина, а він – вчитель, що пояснює додавання.

– Розумію. Нічого складного, – посміхнулася у відповідь і відвела погляд. Дивитися у очі цього хлопця чомусь було моторошно.

– Запам'ятай! – підняв палець вгору.

До кінця дня Ніколай примушував Ляну знаходити номери на речах і відшуковувати їх у зошиті, ніби приймав іспит. Навіть чоло хмурив як професор. Мабуть, саме так колись вчив його самого господар магазину. Ляні таке марнування часу добряче набридло, але покупців й без того не було, тож займатися чимось кориснішим не випадало. Зате було досить часу, щоб роздивитися навколо.

Старі речі стояли, лежали, висіли в кімнаті без будьякої системності. Поряд із шкатулкою з грубого дерева – радянський барометр з тріснутим шклом, на вішаку – старі армійські шинелі, а між ними – пожовкла від часу «канадська» блуза із рясним жабо – експонат вже Ляниних сучасників. Меблі різних часів і якості стояли притул одні до одних і, здавалося, аж штовхалися ліктями в тісноті. Поміж іншими експонатами – старезні зошити, теки, стовпці листів,

зв'язані мотузками. Пахло нафталіном, фарбою і вологим папером. Ніздрі щипала пилюка, щойно торкнешся хоча б до чогось.

– Дядькоанатолій, – Ніколай чи то схлипнув, чи занадто різко набрав повні груди повітря, – дядькоанатолій купував в людей старі письма, спогади, щоденники. Казав, що колись хтось прийде і купить то все для історії. Але ще ніхто нічого з того не купив.

Ляна взяла перший-ліпший зошит, глянула на номер товару і відшукала такий же у книзі обліку. Побачивши, за скільки татко купив цю писанину, присвиснула:

– Так вести бізнес – повна дурня.

На очі Ніколая набігли сльози.

– Слухай, я не кажу, що ти чи тато дурні, – поклала йому руку на плече Ляна, і хлопець аж відсахнувся з несподіванки. – Та й що я взагалі тямлю? Заспокойся.

– А я вірю, що хтось прийде, – надув губи Ніколай. – От вчора, наприклад! – зловив обома долонями дівчину за праву руку. – От вчора приходив поляк за листами. Живі гроші платив. Але я, дурень, того пакунку не знайшов. – Хлопець торкнувся долонею до губ і завмер: щойно він заперечував, що є дурнем, а тепер сам себе так назвав. Ляна поблажливо посміхнулася і махнула рукою, щоб не переймався. – Так от, зшитку я не знайшов, – продовжив після паузи Ніколай. – Як бачите, я до справи не вдатний.

Ляна зловила себе на тому, що, на диво, їй вже неважко розуміти мову батькового помічника. Звикла.

– Не все одразу, малий, – поклала йому руку на плече. Треба було якось знімати напругу, бо якийсь час доведеться працювати разом. – Не все одразу.

Ніколай від такого жесту аж розцвів:

– А хочете… А хочете, – роздивлявся навколо, ніби думав, що ж запропонувати, – а хочете, я за кавою в магазин збігаю? Тут недалеко. Тато ваш любив, – опустив очі додолу, – то я подумав, може, ви теж.

– Я – теж, – посміхнулася Ляна. – І переставай казати мені ви. Просто Ляна. Я ж не стара тітка, – підморгнула.

Ніколай махнув головою і вибіг з кімнати, як вибігає дитина, якій щойно дали гроші і дозволили йти за морозивом. Гроші! – Ляна схопилася з місця і вже хотіла наздогнати Ніколая і дати кілька гривень на каву, але у дворі його вже не було, а залишати магазин напризволяще було б дурницею. Ключа, щоб замкнути двері, Ніколай не залишив.

Зрештою, раптом що – хлопця тут, мабуть, всі знають, тож зможуть дати в борг. Або збігає вдруге.

Ляна вдихнула аромат жасмину, що ріс під стіною, втішилася, що нарешті зможе роздивитися все без зайвих очей.

Власне, на вулиці роздивлятися не дуже й було що. Звичайна стара хатина, обсаджена кущами жасмину і бузку. Бузок вже майже перецвів, але Ляна таки дістала кілька китиць, щоб прикрасити похмуре приміщення магазину. Обійшла подвір'я, налякала кілька ящірок, що чкурнули у дірки в цоколі хати, зірвала до бузку кілька конвалій, що розрослися щільним килимом попід огорожею. Нічого цікавого.

Почувши, як клацнула металом хвіртка, Ляна повернулася до ґанку – з кавою краще не затягувати. Любила напій дуже гарячим, поки не ставав занадто гірким.

Двері магазину були відчинені.

– Ніколай? – покликала впівголоса, щоб не налякати. Але хлопець не озивався.

Ляна увійшла всередину. В магазині було порожньо. У меншій кімнаті, що слугувала батьковим кабінетом, щось грюкнуло. Гамуючи серцебиття, Ляна обережно відчинила двері. Нікого.

Раптом з-за батькового столу випростався чоловік. Ляна відчула, як кров вдарила в п'яти, руки похололи.

– Перепрошую, – заговорив той дзвінко і неприємно, переминаючись з ноги на ногу. – Перепрошую. Я дуже незграбний. Стілець впав. Треба було підняти. Віктор. Стеж. – Простягнув руку.

Дівчина чула, як б'ється її серце:

– За ким стежити?

– О, так завжди. Так завжди, – прицмокнув той і сховав руку в кишеню. – Стеж – то моє прізвище, – простягнув руку вдруге. – Віктор Стеж.

– А-а-а-а-а, – зітхнула з полегшенням Ляна. – Ляна Яковенко, – відповіла легеньким потиском долоні.

– Співчуваю. Чув про вашу втрату, – похитав головою чоловік, запхав обидві руки в кишені й згорбився, ніби хотів скрутитися калачиком. На вигляд йому було років шістдесят, лисуватий і зморшкуватий. – Я був клієнтом вашого тата. Шкода, що його вже нема. Дуже шкода. Я от річ одну навмисне для нього беріг, а він взяв і помер, – розсміявся із власного жарту. Ляна спробувала натягнути губи в усмішці. – Може, якщо ви замість нього, то глянете? – помахав перед Ляниним носом годинником на ланцюжку.

Дівчина трохи повагалася, але зловила долонею годинник. Холодний метал приємно торкнувся шкіри.

– Працює, – підняв пальця вгору Віктор Стеж.

Годинник приємно пульсував у руці.

– Дуже. Дуже давня і коштовна річ. Ви ж бачите? Тільки ви можете оцінити. Донька такого батька. Ви ж бачите? – заглянув їй в очі.

– Угу, – Ляна примружила очі, щоб роздивитися дрібні візерунки на циферблаті. Вона зовсім нічого не тямила в старих речах, але зізнатися боялася. – Скільки просите?

– Копійки. Якби не потреба в грошах – я б повіз його продавати в Київ. А так – тільки вам можу довірити. Давня родинна реліквія, – зітхнув глибоко.

– То скільки?

– Три тисячі гривень.

– Ого, – Ляна звела брову.

– Добре, добре, не рвіть мені серце. Дві. Тільки для вас – дві, – надув губи чоловік.

Ляна трохи повагалася, але дістала з наплічника гаманець і відрахувала потрібну суму. Як-не-як, тепер це її бізнес. Треба вчитися заробляти.

Віктор Стеж розкланявся на всі боки і зник так само швидко, як з'явився.

– І що хотів цей шарлатан? – Ніколай стояв у дверях із двома стаканчиками кави і, як завжди, посміхався.

– Ти де так довго був? Я мало не вмерла зі страху.

– Магазин далеко, – знизав плечима той. – То що хотів Віктор?

– Приніс годинник на продаж, – махнула головою в бік полички, куди примостила річ.

Ніколай обережно поставив каву на стіл і взяв у руки годинник.

– Двісті, – підніс його до очей.

– Що двісті? – Ляна зітхнула. Якийсь день загадок.

– Двісті гривень. Його ціна – двісті гривень.

– Я заплатила тисячу, – збрехала Ляна, щоб не виглядати в очах хлопця зовсім дурною.

– О, то тебе обмахлювали, – Ніколай розреготався так, що аж схопився за живіт.

Супер. Цей особливий хлопчина сміється з неї, Ляни, що із червоним дипломом закінчила істфак. Але сміється справедливо. І все через те, що посоромилася зізнатися в тому, що чогось не вміє. Скільки разів мала через це проблеми, але нічого не навчилася.

Згадала, як одного разу із старшими хлопцями тут, у Хмельницькому, полізла в кабіну будівельного крану. Коли опинилася нагорі й глянула вниз – тіло наче паралізувало. Бо Ляна страшенно боялася висоти. Але нікому про це не сказала, бо не хотіла чимось поступатися друзям. Злізти вниз їй допоміг товариш Дмитро. Коли торкнулася ногою землі, розплакалася. А той не розсміявся, як Ляна боялася, а покрутив пальцем біля скроні:

– І нащо лізла, якщо боялася?

– Бо хотіла, як ви.

– Дурна. Була б біди наробила й нам, і собі. Через силу – ніколи не буває добре.

Цікаво, де тепер Дмитро? Треба спитати бабусь біля під'їзду.

Ляна взяла паперівку з кавою і сьорбнула ковток: гаряча. Цікаво, як Ніколаю вдалося принести її здалеку і не остудити.

До своєї порції хлопець навіть не торкнувся.

Головне, що Ляна зрозуміла за цей день – навіть якщо вона залишиться тут зовсім недовго, поки Ніколай не знайде іншу роботу, а вона не вигадає, що робити з магазином і речами, їй треба буде вчитися. Інакше такі от «фейли» траплятимуться щодня.

«То ти вже вирішила не продавати магазин?» – спитала сама себе в думках і зітхнула.

– Ти не сумуй, – поклав їй руку на плече Ніколай так само, як недавно заспокоювала його вона сама. – Віктор – єврей, він кого хочеш перехитрить.

Ляна округлила очі:

– А ти звідки його знаєш? Місцевий?

– І так, і ні. Колись розповіли, – хлопець уперше за весь час на мить перестав посміхатися. – А про Віктора мені дядькоанатолій розказував.

Єврей... Коли Ляна розповідала комусь у Києві, що народилася у Хмельницькому, найчастіше в людей це місто асоціювалося саме з єврейськими погромами. Ляні тато про них теж розказував. Мама страшенно за це сварилася, бо вважала, що то застрашна «казка» для малої дитини. А сама Ляна ті розповіді любила. Хоч і плакала потім ночами, жаліючи єврейських діточок, котрі залишилися без батьків.

Тоді, у лютому 1919 року, до командира Запорізької козацької бригади Івана Семесенка дійшла інформація від розвідки, що в Проскурові готують більшовицьке повстання. Проскурів на той час був повітовим центром губернії, мав вигідне прикордонне розташування і залізницю. Саме тому тут часто дислокувалися війська. Більшу частину населення на той час складали євреї. Чому в

повстанні зробили винними саме їх – досі велика загадка для дослідників. Ляна, навчаючись в університеті, зустрічала сякі-такі праці на цю тему. Але за часи «радянщини» до мас людських просочувався лише один висновок – у погромі, що забрав життя кількох тисяч євреїв, був винен Петлюра.

Кілька років тому в пресі також «розкручували» скандал про антисемітство і націоналістів. Ще тоді Ляна згадала про Проскурівський погром. Виявляється, сварити українців і євреїв досі залишається безпрограшним варіантом політичної боротьби.

Семесенко – молодий хлопець, попереджував євреїв про те, що застосує силу, якщо ті не перестануть допомагати більшовикам, а згодом придушив перші прояви непокори і відразу ж кинувся нищити євреїв, які, на його думку, були заколотниками. Щоправда, заборонив грабувати і ґвалтувати. Є дані, що лист від Петлюри про те, що погром треба припинити, надійшов уже за три години від його початку. Ляну завжди вражала така оперативність. Тоді ж не було ні мобільних, ні навіть стаціонарних телефонів. Тому можна вважати, що реакція Петлюри була миттєвою. Семесенка по тому забрали у в'язницю. Але про це вже мало хто знає. Петлюра навіки залишився в історії Радянського Союзу антисемітом, а погром в лютому 1919 року – найнеприємнішою сторінкою в історії Проскурова.

Цікаво, що під час погрому постраждали лише родини бідних євреїв. Ляна добре пам'ятає, як батько водив її Проскурівською і показував уявну лінію, яка розмежовувала колись місто за соціальним станом. По один бік жили і гендлювали багаті євреї, по інший – бідні. Саме бідні й потрапили під гарячу руку гайдамаків Семесенка.

Кажуть, тоді сиротами в місті залишилися близько 1000 дітей.

– Слухай, – торкнулася плеча Ніколая, – підкажи, що мені робити, аби швидше зрозуміти, що тут до чого, – обвела рукою магазин.

– По-перше, ніколи не поспішати. Так мене дядькоанатолій вчив. З тими речами, що вже є в нас, все просто: дивишся номерок, шукаєш

у зошиті, бачиш ціну, яку дядькоанатолій записав, і кажеш покупцю трохи більше, щоб було куди знижувати, якщо той буде торгуватися.

– А ви з татом часом не євреї? – посміхнулася Ляна.

– О, ні, але торгувати вміємо, – було помітно, що Лянина фраза Ніколая неабияк втішила.

– А якщо хтось приносить якусь річ і хоче, щоб ми її купили?

– Тоді клич мене. А коли мене тут не буде, – обличчям хлопця промайнула тінь, – коли мене тут не буде, то розпитай все про ту річ і кажи приходити завтра. Бо тобі треба подумати. А до завтра читай інтернет і йди в архів.

Від згадки про архів Ляну пересмикнуло: куди-куди, а на своє місце роботи вона точно не поспішатиме.

– Головне – ніколи не поспішай, якщо не впевнена.

Ляна важко зітхнула: робота виглядала непростою. Вже сьогодні треба буде взяти в бібліотеці кілька довідників про антикварні речі, підписатися на тематичні ФБ-спільноти і скласти списочок сайтів, на яких при потребі можна швидко знайти інфу. Дасть Бог, таким чином протягне кілька тижнів, поки зможе владнати справи із продажем магазину.

* * *

Проскурів, 1889–1897 роки

Пологи у Михайлини приймала сама повітова акушерка Григор'єва. Людвіг не поскупився грошима на таку розкіш. Григор'єва була випускницею Кам'янецької фельдшерсько-акушерської школи й славилася як краща у своїй справі. Сам Людвіг як провідний аптекар навіть чути не хотів, щоб котрась із місцевих повитух пальцем торкнулася його дружини. Григор'єва – і крапка. Їхати за нею в лютневу хурделицю довелося аж у Лезневе, сільські дороги ледь не залишили його без повозу, але справа того вартувала.

Гелена народилася над ранок. Тендітна, як мале кошеня, на диво спокійна і некриклива. Михайлина, слабка після пологів, обціловувала кожен її крихітний пальчик:

– Подивися на ці ніжки, здається, тут шкіра зовсім прозора, – її очі дивилися на світ крізь поволоку материнської любові.

Людвіг ловив себе на тому, що частіше залишається вдома, щоб побути з Місею і донечкою.

Весь будинок крутився навколо маленької людинки: старші сестри перетворилися на завзятих няньок, і часом малу з їх рук доводилося майже видирати. Дівчата, у вільний від занять у гімназії час, радо приміряли на себе мамську роль і з охотою бавили сестричку.

Людвіг прокидався вранці від першого сонячного проміння й заплющував очі на кілька хвилин: дитина поруч махала рученятами-ноженятами, дружина ще солодко спала, а старші дівчата щебетали десь за дверима, готуючись до нового навчального дня. З кухні пахло тушкованою капустою з м'ясом. Через стіну, в аптеці, вже кипіла робота. Хіба Стефан, як завжди, випробовує його терпіння своїми витівками, але хіба сам Людвіг у дитинстві та юності не був таким самим збитошним, як тепер його найстарший син? Справа за малим – збудувати новий дім, такий, щоб йому заздрили навіть через роки. Не гірший, ніж у сусіда Маранца. Та кращий, ніж у Маранца, – посміхався сам до себе Людвіг. Його будинок буде особливим.

План дому був уже готовий, залишилося головне – взятися до роботи. І зробити все так, щоб ніхто не здогадався про його особливість, про таємницю, яку Людвіг з товаришами надумали там сховати. Для цього сам Давид Ніренберг, будинок якого був по сусідству, виписав з чужого міста доброго архітектора, який трохи «підправив» уже готовий план будівлі.

Людвіг з таким натхненням взявся до будівництва, що це навіть лякало Михайлину. Дуже швидко до неї дійшли чутки, що її чоловік платить будівничим значно більше, ніж інші господарі. Таке марнотратство було йому непритаманне.

– Тобі не здається, що ти надто переймаєшся новим домом? – наважилася якось поговорити про це з чоловіком. Однією рукою заколисувала малу Гелену в великій дубовій колисці, іншою – гладила пишне ледь сиве волосся чоловіка, що лежав на її колінах і про щось думав.

– Наш будинок має бути найкращим. Я хочу бути впевненим, що його збудують на совість.

Михайлина вдивлялася у чорні, як і колись, очі коханого: про що він мріє? Де пропадає останнім часом інколи до глибокої ночі? Невже інша жінка? Може, спитати про це прямо?

Михайлина обсмикнула сама себе: дурна, чоловік старається ради неї та дітей, працює, засідає в думі, а вона вигадує дурне. Обережно поцілувала в чоло спочатку доньку, а потім Людвіга – дві своїх найбільших любові.

– Знаєш, Місю, народивши Гелену, ти народила мене нового, – глянув у її очі так, що запекло щось всередині. – Заради вас я маю бути кращим.

Чи варто казати, в якій любові і розкошах купалася мала? З самого малку їй, як і старшим сестрам, справляли сукні у найкращих модисток, а тканину для суконь купували не абиде, а в магазині Епштейна на Кам'янецькій.

Новий будинок ріс день за днем. Людвіг особисто контролював кожен крок. Навіть цеглу та черепицю сам вибирав у Шльоми Гальперіна, купця, що тільки-но відкрив завод на Кам'янецькій. Його цегла вже встигла прославитися доброю якістю.

Лише за рік Михайлина разом із дітьми перебралася до просторої оселі.

Чи то через те, що на нижніх поверхах постійно кишіли люди, чи з якоїсь іншої причини, але Михайлина почувалася у власному домі незатишно. Хоча сказати про це чоловікові не наважувалася.

На першому поверсі будинку була аптека, тому щоразу, коли Михайлина відчиняла вікна, знадвору піднімався аромат трав і ліків. І це було чи не єдине, за що вона любила цей дім. Часом так сумувала за тісними кімнатками, у які приїхала до коханого вперше, що доходило до сліз.

Люди, котрі приходили за ліками, чекали у просторій рецептурній кімнаті – Людвіг особливо пишався, що такого обслуговування нема у жодній з двох інших великих аптек Проскурова. Їхня ж мала обладнану за сучасними потребами кокторію, де настоювали та відварювали трави та коріння. В окремій кімнаті працювала лабораторія. Також тут був сухий підвал, льодовник для тих препаратів, що потребували холоду, і трав'яна кімната – туди Михайлина любила заглядати особливо.

– Мамусю, тут пахне літом! – щебетала мала Гелена, яку жінка майже всюди брала з собою.

Гелена могла годинами просидіти за довгим дерев'яним столом поміж рослин, що сушилися, перебираючи стеблинку до стеблинки й розпитуючи батька, яка з них від чого лікує.

Людвіг неабияк тішився, що донька така уважна до родинної справи:

– Хто знає, – милувався малою із захопленням, – можливо, їй я колись передам все, що маю.

– А Стефан? – Михайлина ніколи не потурала Людвігу його суворе ставлення до найстаршого сина, – він уже дорослий, та й помагає тобі з торгівлею.

– Боюся, щоб він не пустив усе за вітром, – між бровами Людвіга з'явилася глибока складка. – Але час покаже.

Мала Гелена тулилася до батька, і на його очах виступали сльози. Якраз у ту мить у двері постукали.

– Там, – хапала повітря ротом Євка, – там… – переминалася з ноги на ногу й відійшла вбік, щоби ті змогли побачити чоловіка в формі, що ледь наважився переступити поріг. – Там щодо вашого сина прийшли.

Людвіг показав жестом, щоб той зайшов.

– Ваша милість, – здавалося, служивому аж язик в роті прилипав до піднебіння. – Ваша милість, ми… такі справи…

– Я зачекаю, поки ви зберетеся з думками і скажете, у чому справа, – хозяїн суворо глянув на нього.

– Така справа… Син ваш, ваша милість, чи захворів, чи втомився, – аж видихнув від полегшення, що ці слова вдалося сказати.

– І? – звів брову Деревоєд.

– Ми його… Теє… Сопроводили сюди. Щоби часом чого не сталося дорогою.

– Заводьте, – Людвіг показав жестом Михайлині, щоб та йшла в іншу кімнату. Жінка послухалася, але навіть звідти бачила, як Людвіг подякував коротким кивком голови і, не сказавши ні слова, відтягнув сина у льодовню.

Служивий ще довго вибачався і кланявся. Михайлині аж оскома щелепу звела, так неприємно було від того підлабузництва.

Михайлина помітила, як опустилися від невидимого вантажу його плечі.

У Гречанах, селі біля Проскурова, хазяйнував такий собі поміщик Нахімов. Він був затятим противником вживання алкоголю і виставив на дорозі до села спеціальних вартових, які мали не пускати туди людей напідпитку. Чому і як Стефана занесло на той шлях – годі й гадати.

– Може, у військо його? – до трав'яної кімнати долинали звуки муштри солдат піхотного полку, що тепер був розташований зовсім поруч, на сусідній хлібній площі. Людвіг прислухався до офіцерських команд, які губилися у звуках чобіт, що ляскали по болоті.

– Краще тримай його біля себе, – підняла очі на чоловіка Михайлина. – Може, навчиться чого мудрого.

Людвіг задумався:

– Твоя правда. Здається, я знаю, що з ним робити.

Вже за кілька днів обидвоє чоловіків, пізно ввечері, одягшись у найкраще, що було вдома, вийшли з будинку. Повернулися над ранок. Куди ходили й навіщо – годі було й питати: Людвіг або віджартовувався, або сердився.

– Краще займайся домом, – сказав якось зопалу, коли походеньки повторилися й Міся наважилася про них спитати.

«Невже таки інша жінка?» – неприємно стиснулося серце у Михайлини.

З того часу Стефан змінився – його більше не бачили в гуртах, що були завсідниками сусідніх ресторанів чи простіших пивничок, хлопець з головою поринув у фінансові справи батькової аптеки та нерухомості, яку той встиг надбати за життя і тепер її винаймали у нього за гроші.

А Михайлина, затамувавши в серці образу за слова про те, що має займатися домом, взялася вчитися. Хіба даремно вона була кращою ученицею гімназії, втіхою батьків? Хіба не вона ночами сидить із трьома старшими дівчатами і допомагає їм зрозуміти науку? А тепер – дивитися за домом?

Із завзяттям гімназистки жінка взялася за фармацевтику і травництво. Читала книги, спостерігала, записувала. Мала Гелена з великою охотою ходила з мамою до кімнат, де виготовляли ліки, а особливо – до лабораторії, де відбувалися справжні дива: рідини у пляшках від змішування пінилися, змінювали колір, парували хмарами. Як живильну воду Михайлина ковтала «Лекції з фармакології» Дибковського і навіть вмовила чоловіка дозволити їй використовувати лабораторію для синтезу деяких речовин з лікарських рослин. Людвіг ставився до забаганки дружини поблажливо. Хіба він міг їй відмовити? Тим більше, що мала Гелена спостерігала за всім, що робила мама, з відкритим ротом.

А одного дня для Михайлини сталося справжнє диво: до їхньої аптеки, як до кращої у губернії, заїхав київський фармацевт, учень того ж Дибковського.

– Цікавитесь? – звів брову, коли побачив у рецептурній кімнаті аптеки жінку з книгою свого наставника в руках.

– Це аптека мого чоловіка, – знітилася Михайлина, – хочу розуміти, із чим він має справу.

– Тоді ви обрали добру літературу. Дибковський – спеціаліст по хворобах серця, але на студіях ми здебільшого вивчали фармакодинаміку атропіну, апоморфіну й органічних сполук. Цікава, скажу вам, річ, – підморгнув до жінки, що забула навіть кліпати очима – так була захоплена новим знайомим.

Чоловіка звали Йосифом. Він виявився давнім товаришем Людвіга і залишився погостювати на цілий місяць. Кожен вечір Людвіг і Михайлина спускалися з ним до лабораторії і з відкритими ротами слухали про новини у хімії і фармакології – все ж у Києві з тим було куди легше, ніж у провінційному Проскурові.

– Більшість наших аптек вже мало ліків виробляють самі, – з неприхованою гордістю ділився Йосиф. – Привозимо ліки з-за кордону, вироблені в промислових масштабах. Снодійні, жарознижуючі, дезінфікуючі.

– Якщо так і далі піде, – замислився Людвіг, – то зовсім скоро ліками торгуватимуть не в аптеках, а в магазинах разом з їжею чи галентереєю.

Йосиф знизав плечима. На догоду щедрому господарю він радо ділився новими знаннями, і вже за місяць перед Людвігом і Михайлиною відкрився цілком новий світ експериментальної фармакології, де треба було мати знання і з біології, і з хімії. Відтоді Людвіг затявся винайти новий, особливий препарат, який його прославить.

Через цю забаганку чоловік весь вільний час проводив у лабораторії. Відволікався хіба на засідання думи, справи торгові і дивні нічні вилазки разом зі Стефаном. Повертався з них у піднесеному настрої, і у Михайлини щоразу частіше з’являвся сумнів, чи не розважаються вони із пропащими дівками у салоні мадам

Бетті чи, ще гірше, з дівками, що пропонують себе, вульгарно походжаючи Олександрівською до залізничного вокзалу.

І в один з таких вечорів Михайлина вирішила діяти. Вклала спати Гелену, попросивши Євку за нею придивитися, вдягла стару дорожню сукню, позичила у тієї ж Євки непримітний плащ і високі черевики, які та тримала спеціально для виходу на ярмарок, і вийшла слідом за Людвігом і Стефаном.

З боку Аптекарської чулося звичне для цієї місцевості ґелґотання гусей – тут, біля торгових рядів, місцеві звозили до одного з купців з цілого міста яйця і живих птахів, і ті надривали горло, чекаючи своєї участі. У ресторані «Слон», як завжди у цю пору, грав живий оркестр, і його мелодія, змішавшись із ґелґотанням гусей і іржанням коней чийогось візника, створювала справжню вечірню какофонію Проскурова.

Люди прогулювалися Олександрівською здебільшого парами. Самотніх перехожих зустріти можна було рідко. Хіба чийсь служка біг до магазину Журавльова за шматком шинки на вечерю чи до Шейнбарга за гасом. Інших нагальних справ у Проскурові в такий час не було.

Людвіг і Стефан із гасовими ліхтарями у руках, не взявши коней, пішки пішли вгору Аптекарською. На вулиці смеркало. Михайлина накинула на голову капюшон від плаща і пішла вздовж плацу, на якому вдень проводив муштру піхотний полк. Людвіг зі Стефаном попіднімали комірці сюртуків і натягнули кептарі на очі так, що їх обличчя годі було й побачити. У вечірніх сутінках вони скидалися на таких, що шукають пивну чи мебльовані кімнати для ночівлі. Трохи далі обоє погасили ліхтарі і рухалися в цілковитій темряві.

Біля будинку Ніренберга, одного із знаних у місті купців, чувся якийсь рух. Михайлина зупинилася і вдивилася в темінь. Здавалося, чорна стіна поглинула Людвіга і Стефана й тепер рухалася, як дриглі, від легенького вітру.

На якусь мить в одному з вікон будинку Ніренберга засвітили лампу, і слабкий відблиск впав перед домом. Михайлина зрозуміла,

що то була ніяка не чорна хвиля, а невелика купка людей. Здалося, що розглянула там обличчя ювеліра Грінберга, купця Громштейна, але чи справді це були вони?

– Стій! – почула чоловічий голос за спиною, і майже в ту мить хтось різко схопив її за руку. Михайлина стерпла. Вона стояла не надто близько біля Людвіга зі Стефаном, але й навряд чи вони впізнали б її у такому вбранні, але бути викритою не хотілося.

– Пішли, – солдат, що ледь стояв на ногах від якогось хмільного напою, витер рукавом губи. – З яких ти гостьових кімнат?

Михайлина не раз чула, як чоловіки пережартовувалися щодо справжнього призначення гостьових кімнат над рестораном «Слон» та їм подібних. Солдат, що сплутав її з повією, нахилився вперед і простягнув руку, щоб скинути з неї капюшон. Жінка скористалася моментом і щосили штовхнула його в груди. Від несподіванки той похитнувся і впав, а Михайлина кинулася тікати.

Коли добігла додому – впала на постіль і притисла подушку до грудей: де зараз Людвіг? Що за збори у тому будинку? Чи й справді він їй вірний?

Михайлина не раз чула, що деякі чоловіки збираються, щоб порозважатися із розпусними дівками, але щоб її Людвіг, та ще й з сином?

Коли той повернувся додому – не чула. Вранці уважно оглянула його одяг, обнюхала сорочку, вистежуючи аромат чужої жінки. Нічого.

Питати про справи вечірні сенсу не було, тож Михайлина вирішила спостерігати.

Людвіг, поснідавши печеною качкою і давши кілька розпоряджень працівникам, спустився до лабораторії. Михайлина схопила за руку Гелену і пішла за ним:

– Ану, доню, – шепнула малій на вухо, – попроси у тата дозволу, щоби ми сьогодні дивилися, як він працює. Цікаво ж.

Відмовити Гелені Людвіг не міг. Поки дитина обмацувала пляшечки із товстого скла, викладені спеціально для неї на лаву, Михайлина уважно спостерігала за чоловіком, а потім, повернувшись у кімнату, навіть записувала, що він робить.

– Це буде особливий препарат, – піднімав очі до неба Людвіг. – Він може змінити світ.

Але до успіху, схоже, було далеко. Миші, яких спеціально ловили для Деревоєда, щоб той досліджував на них препарати, помирали одна за одною. Людвіг дратувався, а одного разу навіть заслаб після чергової невдачі.

На той час Михайлина вже сама могла виготовити деякі мікстури, і чоловік щиро тішився її успіхам.

– Якщо я вмру – буде на кого залишити справу, – дивився у стелю, лежачи в постелі. – Щоправда, тобі доведеться скласти спеціальний іспит на дозвіл, але за тим справа не стане.

– Дурний, – цілувала його в чоло Михайлина, – чого б тобі вмирати? Звичайне нездужання. Тиждень – і будеш здоровим. Ось зараз принесу ліки, які зробила сама за твоїми настановами, – і тобі полегшає.

Михайлина спустилася в лабораторію за мікстурою від шлункових хвороб, яку настоювала й очищала вже кілька днів. Людвігові миші, почувши, що у кімнату хтось зайшов, забилися у найдальший куток спеціально замовленої з Києва клітки.

– Такі налякані, – Гелена, що, як і зазвичай, пленталася за мамою, скривила губки і вчепилася пальцями у прути клітки.

І поки Михайлина переливала ліки у меншу пляшку, мала запхала руку в маленькі дверцята і спробувала торкнутися мишей. А коли тваринки кинулися врозтіч, відсмикнула руку і перекинула клітку.

– Я хотіла їх погладити, а вони… – підняла на маму заплакані очі Гелена.

Михайлина, гучно зітхнувши, підібрала поли сукні й взялася роздивлятися маштаби трагедії. Клітка впала дверцятами донизу, і втекти вдалося лише одній миші. Залишати втікачку на волі не

годилося, бо навіть одна вона могла наробити багато збитків у приміщенні, де зберігалися трави, коріння, насіння і навіть вже синтезовані з них речовини.

– Ти ж не скажеш татові? – поклала їй долоню на плече Гелена.

– Якщо ми зловимо цю мишку – не скажу.

Поки Михайлина роздумувала, чим і куди приманити тваринку, та чкурнула під стіну у крихітну дірку за величезною дубовою шафою, в якій Людвіг зберігав пляшки для ліків.

Михайлина вперлася обома руками у шафу і, зібравшись на силі, трохи її відсунула.

Те, що побачила далі, здавалося витвором її уяви: за шафою ховалися невеличкі двері. Такі маленькі, що пройти крізь них можна було, хіба сильно зігнувшись. Михайлина попросила Гелену перейти в іншу кімнату, щоб не лякати мишу, а сама відчинила двері й ступила кілька кроків у темінь. Хоч всередині не було нічого видно, але то гарантовано був вузький мурований каменем підземний хід. Серце закалатало сильніше. Жінка повернулася в лабораторію за ліхтарем і навіть пройшлася підземеллям. А коли зрозуміла, що тягнеться воно далеко, а що на тому кінці – незрозуміло, повернулася додому.

Михайлина разом з донькою піднялися у кімнати. Людвіг терпляче чекав на ліки. Жінка принесла йому мікстуру і крихітну скляночку до неї. Поки той, скривившись, зробив ковток, вдивлялася у його обличчя: відколи це Людвіг має від неї стільки таємниць? Може, він вже давно став чужою людиною, а вона й не помітила?

– Дякую, Місю, – потягнувся до неї, щоб поцілувати, – без тебе я б не вижив.

Михайлина запустила п’ятірню в його волосся. Людвіг, чоловік, який і через десять років після шлюбу дивиться на неї очима, повними любові. Людвіг, який знає кожен сантиметр її тіла. Ця

доросла маленька дитина. Що за таємниці він приховує, і чи варто їй, Михайлині, про них знати?

У повсякденній сукні лягла на постіль біля чоловіка і притулилася обличчям до його шиї. Так і задрімали разом.

Євка, що заглянула в кімнату спитати про вечерю, на таку картину поблажливо всміхнулася і забрала малу Гелену допомагати на кухні.

Глава 3

Хмельницький, 2018 рік

День за днем кожен ранок Ляни починався однаково: дівчина прокидалася, пила каву, їхала в батьків магазин і читала. Старенький ноутбук з потертими від часу кнопками і номером на кришці – також, виходить, куплений у когось «антикваріат», – чудово конектився із сучасним «вайфаєм», хоч і не працював без живлення від розетки. Ніколай обходився з клієнтами сам, Ляна здебільшого спостерігала за ним і слухала. Лише час від часу ситуація потребувала її втручання, та й то більше не так її власне, як авторитету господині магазину.

– Ні, навіть не просіть, – хмурив брови, водночас посміхаючись, як завжди, коли якийсь чоловік приніс продати старий мобільний, – ви ж читали вивіску. Хіба там написано «Ломбард»?

– Поклич когось… старшого, – не сприймав його серйозно клієнт.

Ніколай закопилював губу і показував пальцем у бік Ляни:

– Ось вона – господиня магазину.

Ляна повільно встала і поклала руку на плече Ніколаю:

– Мій консультант має рацію. Ми не приймаємо сучасну техніку, хай і застарілу.

Чоловік махнув рукою і вийшов, а Ніколай розтягнув губи у посмішці:

– А можна я собі бейдж зроблю? – приклав долоню до грудей.

– Можна.

– Консультант?

– Консультант. Слухай, – наважилася продовжити після паузи, – ти ж шукаєш собі роботу? Бо я тут досі стирчу фактично лише через тебе.

– Шукаю, – відвів погляд.

Вже хвилин за десять хлопець вирізав з картону прямокутник, на якому власноруч написав маркером «Ніколай. Консультант з антикваріату» і пришпилив його до футболки.

Якби не цей хлопець – все б уже давно завалилося. Неприємний висновок муляв Ляні свідомість і штовхав у спину: читати і вчитися. Дівчина повільно розглядала кожну дрібницю в магазині і вже за кілька днів знала, де шукати інформацію про її вік та цінність і до якого експерта телефонувати при потребі. Номери їй дав той же Ніколай, проте, за його словами, її батько за експертною консультацією звертався рідко.

– Не несуть нам нічого аж такого дорогого, щоб витрачатися на спеца, – опускав кутики губ вниз хлопець.

Найлегше було зі старими грошима. Визначити їх ціну можна було прямісінько в інтернеті, продати чи купити щось – теж.

– Слухай, а може, нам організувати онлайн-магазин? – зірвалася на ноги Ляна, захоплена власною ідеєю. – Ти не ображайся, але в цю глуш мало хто доходить.

Насправді Ляна думала про інше: якщо перевести справу в онлайн, то можна буде займатися всім цим прямісінько з Києва і не

сидіти у Хмельницькому. Так вона змогла б швидше повернутися додому і її б не мучила совість, що закрила справу, яку їй залишив тато.

Ніколай ідею сприйняв добре і пообіцяв допомогти з описом кожної речі.

Почалася робота: Ляна завела сторінки магазину в Інстаграм і Фейсбук, фотографувала антикваріат, викладала в мережу і паралельно поширювала пости на тематичних форумах. А ще проходила кілька курсів із продажів у мережі.

«В інтернеті вас зустрічають по ніку», – казав котрийсь із них. Але Ляна, коли реєструвалася, над цим довго не думала – назвалася просто «Антикварка».

Справа повільно, але закрутилася. Перші невеликі замовлення з'явилися за кілька днів, і до Ляниного маршруту дім-магазин-дім додалося ще крихітне відділення «Нової пошти». У котрийсь із днів оператор у відділенні розкрив її паспорт і здивовано підвів погляд:

– Ляна? Не може бути!

Дівчина хвилину-дві вдивлялася в обличчя молодого чоловіка. Глибокі ямочки на щоках, світло-русяве волосся і ніс «картоплиною». Щось таке знайоме…

– Дімон! – схопила його за руку, ніби злякалася, що він втече. – А я недавно про тебе згадувала!

– Нічого собі, – молодий чоловік роздивлявся Ляну з ніг до голови. – Якби не прізвище та ім'я – я б тебе не впізнав. Це ж які ми малі були, як ти поїхала! Дивно, що ти мене пам'ятаєш.

– Пам'ятаю, як ти з будівельного крана мені злізти помагав.

– Як би я не поміг? Я ж у тебе закоханий був.

Ляна опустила очі, а Дімон навіть не відвів погляд.

– Я й не знала.

– Слухай, а давай ввечері – на каву? – чоловік окинув оком чергу, що встигла зібратися за Лянинними плечима.

– Давай. Бо мені тут і поговорити ні з ким.

Ляна помахала Дімону «па-па» і вийшла на вулицю. Вже у самому під'їзді згадала, що навіть не залишила йому свій номер телефону. Отже, сьогодні кави не буде. Доведеться завтра зайти знову. І хто знає, чи ще потрапить на Дмитрову зміну.

Надвечір задзвонив мобільний.

– Ти готова? – почула в слухавці голос Дмитра. – Я вже у дворі.

– І як ти дізнався мій номер? – єдине, що здогадалася спитати.

– Ну ти смішна. Це ж Нова пошта. У нас є вся база.

Надворі вечоріло, Ляна знайшла у валізі байкову сорочку й накинула на плечі – їхала вона сюди на два-три дні, тож про те, щоб взяти трохи одягу, не подумала. А щодо теплого – й поготів. Ще трохи – і доведеться влаштувати собі шопінг на місцевому ринку.

Дімон сидів на лавці, де вдень вигрівали на сонці кістки бабусі.

– А я вже тут не живу, – обвів жестом подвір'я. – Батьки у Бостоні. Емігрували у двохтисячних. Вчителі тоді ледве виживали. І сестричка там. А мене тоді залишили з бабусею.

– То ти живеш із нею, – Ляна сіла на лавку поруч й обвела поглядом вікна будинку, силкуючись згадати, за якими була квартира Дмитра.

– Бабуся померла недавно. Від раку.

– І мій тато помер.

– Чув. Співчуваю. То ось чому ти приїхала.

– Угу. Хоронити.

– Слухай, ми підемо на каву, – вперше за весь вечір глянув їй в очі Дмитро, – чи так і будемо тут сидіти, як старі?

Ляні відверто полегшало – розмову на неприємну тему закрито. Десь у дворі запищала автомобільна сигналізація. Дівчина мимоволі повернула в її бік голову: не Іван. Дивно, але його «шевроле» не бачила з того дня, коли зачинила перед його носом двері квартири.

– Коли ти поїхала в Київ, – Дімон запхав руки в кишені, – я навіть батькам своїм сказав, що вступати поїду в столицю і знайду там тебе.

– І вступив? – посміхнулася.

– Ні. Спочатку було медучилище. Але з медициною не склалося. Вчився далі. Став слідчим поліції.

– То як тебе з поліції занесло в «Нову пошту»?

– Та так. Сталося дещо. Не хочу про це. Одним словом – мене звільнили.

– Жалкуєш?

– Проблем – менше, зарплата більша. За чим жалкувати? Хіба за пригодами. А ти де?

– В Києві, закінчила юрфак, працюю в архіві.

– Теж з пригодами так собі, правда?

– Правда, – Ляна не знати чого заусміхалася. – Часом думаю, що вмру від нудьги.

Дмитро різко зупинився посеред дороги:

– А знаєш, що я подумав! Ну його до біса, ту каву. Поїхали на картинг!

Ляна навіть не думала сперечатися. Вже за півгодини, проїхавшись у майже пустій маршрутці, вони знайшли у центральному парку картинг і ганяли навперегін. Трохи завеликий шлем сповзав на очі, а двигун ревів так, що можна було оглухнути, але Ляна почувалася супер.

– Правда, круто? – Дмитро подав їй руку і допоміг вилізти з автівки, коли час оренди закінчився.

– Крутезно! – Ляну розпирало від щастя. – Я давно так не дуркувала!

– І я, – Дімон обняв її за плечі. – Кави?

– Води, – закотила очі Ляна. – Вмираю від спраги.

Вони купили пляшку мінералки на двох у найближчому продуктовому магазині й випили її до дна на лавці в темному парку.

– За законом жанру, ми б мали тепер поцілуватися, – Дімон обіймав її однією рукою, а іншою загортав їй за вухо пасмо волосся.

Ляні було добре. Весело, як ніколи. Ці кілька годин вона жодного разу не згадувала ні про смерть тата, ні про купу справ, пов’язаних з магазином. Але амур в її плани точно не входив:

– Перестань, – по-дитячому полоскотала Дмитру живіт. – Ми вже не діти.

– То поцілунку не буде?

– Я не цілуюся з тими, з ким не зможу зустрічатися, – посміхнулася Ляна. – То просто твій незакритий дитячий гештальт.

– То давай закриємо? – Дмитро награно витягнув для поцілунку губи і заплющив очі.

– Точно не сьогодні, – викрутилася з обіймів Ляна. – Остання маршрутка втече!

І хоч дівчина навіть не уявляла, до котрої тут ходять маршрутки, додому довелося йти пішки.

– Не сьогодні – не означає ні, – підморгнув їй Дмитро, по-дитячому повиснувши на дверях під'їзду. – Я почув.

Ляна швидко вибігла на свій поверх і сховалася за дверима. Сьогодні вона знову була тією маленькою дівчинкою, що колись жила в цьому місті з мамою і татом. Безтурботною і щасливою. І в неї був закоханий хороший хлопчик Дімон, що колись допоміг їй злізти із башти будівельного крана.

Дівчина кинула на полицю в коридорі ключі і зачепила пальцями порцелянову фігурку янголятка. Фігурка впала й розлетілася на друзки. Ляна увімкнула світло і дістала з крихітної кладовки мітлу і совок. Підмітаючи уламки, зловила себе на думці, що кидає ключі на поличку однаковим рухом щодня, але янголятко жодного разу їй під руку не потрапляло, бо завжди стояло в кутку. Цікаво, як так сталося тепер?

Дівчина зробила ще кілька рухів мітлою і зупинилася: на старих дошках чітко було видно частину відбитка взуття. Ляна прокрутила кілька попередніх днів у пам'яті: після того як вона відмила квартиру від бруду і, головне, – від крейди, якою обводили батькове тіло на підлозі, сюди не заходила жодна людина, окрім неї самої.

Серце дременуло в п'яти. Випростала спину й роздивилася навколо: вікна зашторені, хоч вона точно вранці їх відкривала, татові зошити на столі зсунуті з місця – це видно по чистих від

пилюки смугах, які донедавна були під зошитами, бо стіл Ляна так і не знайшла час протерти. Сумнівів не залишалося: у квартирі хтось був.

Дівчина перевірила шуфляду, куди поклала свої гроші, – все було на місці. Старий телевізор, інша техніка і меблі – теж.

Ляна увімкнула у всіх кімнатах світло і похапцем знайшла папірець, на якому їй записав свій номер Іван.

– Ти десь далеко? – спитала без привіт-як справи.

– Щось сталося?

– Здається, в мою квартиру хтось заліз.

Іван якийсь час мовчав, а потім заговорив впівголоса:

– Щось вкрали?

– Ні, але мені страшно.

– Може, ти себе накручуєш?

– Слухай, ти мене маєш за ідіотку? Я дипломований юрист, між іншим. Ми кримінальну справу теж вивчали. Якщо я кажу, що в мене вдома хтось був, то в мене вдома хтось був! – кричала в трубку.

– О'кей, що я можу зробити?

– Тобто, якого біса я телефоную саме тобі, ти це хотів спитати? – Ляна вже не могла стримати емоції. – Між іншим, ти мій майже єдиний знайомий у цьому місті, кому мені ще дзвонити. Сам же номер і дав, пам'ятаєш?

– О'кей, о'кей, не кричи, – майже шепотів у слухавку Іван. – Щось придумаємо. Я зараз не можу розмовляти, але завтра заїду. Хочеш – камеру поставимо. Лягай спати.

Ляна кинула слухавку. Добре сказати – лягай спати. А як лягти, коли ще зовсім недавно хтось ходив по твоїй квартирі й перекладав речі? А що, як він і досі тут?

Ляна вічинила двері у ванну і вхопила в руки швабру. Далі обережно ступила в кухню і провела долонею по стіні, шукаючи вмикач світла. Натисла і видихнула: в кухні було порожньо. Більше в цій квартирі сховатися нема де.

Знайшла у вхідних номер Дмитра і натисла виклик. Той відповів майже одразу.

– Слухай, ти, звісно, не ображайся, – відповів на її емоційну тираду про все, що сталося, – але кому потрібна ваша квартира?

– Звідки я знаю? Але тут точно щось нечисто. Може, поліцію викликати?

– Скажу тобі як колишній слідак: хочеш згаяти час – викликай. Ну сама подумай – у вас нічого не пропало, камер ніде нема, подвір'я в центрі – прохідний двір. І головне – мотив. Який мотив у того, хто заліз у вашу квартиру, ще й, як я зрозумів, відчинивши двері своїм ключем.

– Так, замки цілі, – Ляна про всяк випадок оглянула двері – жодної подряпини.

– Одним словом, ніхто твого гостя шукати не буде.

– Дімон, мені страшно.

– Слухай, може, я тебе зараз ображу, але скажи, – Дмитро переривався кожні кілька слів, щоб віддихатися, – схоже, він іще не дійшов додому, – скажи, ти спілкувалася з татом останнім часом?

– Ні.

– Отож. І як він жив – не знаєш, правда?

– Правда, – настрій Ляни остаточно зіпсувався.

– Тоді скажу зі своєї поліцейської практики – «шерше ля фам».

– Тобто?

– Тобто-тобто, – передражнив її Дмитро. – Шукайте жінку.

Ляна мовчала. Дмитро вичекав паузу і продовжив:

– Ти не припускала, що твій тато міг мати якісь стосунки? Він міг сам дати ключ від квартири якійсь жіночці, а та не наважувалася зайти у твоїй присутності.

– І не прийшла на похорон? Дивні, скажу тобі, це були стосунки. Та й відбиток взуття навряд чи жіночий.

– А якщо кросівки?

– Варіант, – знизала плечима Ляна.

– Слухай, ну, може, вона одружена чи щось таке. Не хотіла, щоб її викрили. А в квартиру прийшла за якимись своїми речами. Знаєш, скільки я таких історій на власні очі бачив.

Розмова з Дмитром нітрохи не заспокоїла. Її батько – герой любовної історії? А, власне, чом би й ні? Та хоча б тому, – переконувала себе Ляна, що в цій квартирі немає жоднісіньких слідів перебування жінки. Більше того – нормальна жінка тут би здуріла. І відразу б перемила всі ці липкі ручки кухонних шкафчиків.

Ляна, ніби щоб переконатися у своїх висновках, торкнулася до однієї з них. Ручка була чиста! Перемацала решту – усі ручки кухонних шкафчиків тепер не липли. Ляна принюхалася: в повітрі ледь вловимо пахло якоюсь побутовою хімією. Усі ручки шафок хтось ретельно помив.

Дівчина впала на диван й охопила голову руками: очманіти!

Вранці наступного дня Ляна знайшла в кладовці молоток і два крихітних цвяхи, вбила їх у одвірки на рівні десяти сантиметрів від підлоги і зав'язала між цвяхами нитку. Така пастка мала б виказати, якби до квартири без неї хтось увійшов. Двері відчиняються всередину, тож не розірвати нитку при цьому неможливо. Колись таким чином вони з друзями охороняли «свою» територію в підвалі – покинуту кимось комірчину, місце, де могли гратися лише мешканці цього будинку, а зайдам було зась.

Ляна вирішила також перевірити версію Дмитра. На щастя, із самого ранку бабусі під під'їздом були на «бойовому посту».

– Слухайте, – підсіла до них після традиційного обміну вітаннями, – дещо вас запитаю. Ви ж тут, – зробила паузу, щоб обдумати, як сформулювати питання й не образити жіночок, – ви ж тут багато часу проводите, всіх знаєте. Скажіть, у мого батька хтось був?

– Хто був? – старенька жіночка повільно повернула в її бік голову.

– Ну, жінка. Коханка. Не знаю, як ще сказати.

– Була тут одна, – жіночка підняла вказівний палець вгору, а її подруга ствердно закивала головою. – Приходила кілька разів.

Молода така, туфлі на обцасах височенних. Я спочатку навіть думала, може, то ти, тобто донька його. А вже потім все сталося, і ти приїхала.

Ляну ніби вдарили чимось по голові: отже, жінка таки існує.

– Як вона виглядала? – не знати навіщо перепитала в жіночок.

– Як-як. Як усі фіфи тепер виглядають. Волосся довге, руде, кучеряве. Сережки у вухах завжди величезні, схожі на циганські. Я запам'ятала, бо моя внучка якраз недавно в таких до мене прийшла. Чемодан величезний та жінка кожного разу з собою носила. Не знаю, може, мальовидло там мала чи книжки які. Хоча такі книжок не читають, – махнула рукою.

– А вчора ви її часом не бачили? – вхопилася за останню соломинку Ляна.

– Ні, з того часу, як тато твій вмер, вона більше не приходила.

Ляна подякувала жіночкам і пішла на тролейбус до Гречан. Із самого ранку мала кілька замовлень в онлайн-магазині, які треба було виконати. Думки про таємничу руду жінку так захопили, що дівчина ледь не проїхала свою зупинку.

Отже, тато мав якісь стосунки. Якщо вірити бабусям з двору, його пасія була значно молодшою. Чому тоді вона не прийшла до нього на похорон? І що їй треба було у квартирі, якщо то була справді вона.

– Нарешті. Я вже думав, що ти від страху сховалася під столом і чекаєш свого злодія вдома з ножем в руці.

Ляна аж підстрибнула від несподіванки. Іван, як завжди, випірнув ніби з-під землі.

– Міг би й поспівчувати. Мені, між іншим, було страшно.

– Пробач. Я був трохи зайнятий і не в місті. Можу чимось допомогти?

– Допоможи мені знайти руду жінку.

– Будь-яку? Чи будуть якісь точніші характеристики?

Обоє зайшли у магазин і відповіли на привітання Ніколая. Хлопець змітав пилюку з полиць спеціальною крихітною чи то

мітлою, чи великим пензликом. Ляна дала йому список речей, які треба було запакувати для надсилання покупцям.

Іван роздивився навколо:

– Бачу, справи йдуть. Отже, магазин ти не продаватимеш. Що-що, а талант знаходити собі проблеми в тебе є.

Ляна помітила, як напружився Ніколай.

– Давай сьогодні не про це, – вирішила перевести тему й повела Івана у тепер уже свій кабінет.

– То що за жінка? – молодий чоловік без запрошення сів у крісло.

Ляна відсунула від столу стілець й опустилася на краєчок:

– Рудоволоса, молода, великі сережки і валіза чи чемодан.

– То це вона – твоя вчорашня злодійка?

– Не знаю. Може бути, – опустила погляд і взялася постукувати нігтями по столі.

– Нічого не хочеш розказати?

– Здається, це коханка мого батька.

Іван навіть бровою не повів:

– І що тут такого? Чи він мав по твоїй мамі зберігати целібат? Або, може, боїшся, що вона претендуватиме на магазин? Не думаю, що це аж такі статки.

– Я відчуваю, що тут щось не так. Чому вона не була на похороні?

Іван встав і зміряв кімнату кроками:

– Уляно, я вже шкодую, що запропонував тобі допомогу. Здається, ти надивилася фільмів.

– Я не дивлюся фільмів, – показово відвернулася до стіни.

– То начиталася книжок.

– Думаєш, я все собі вигадую?

– Впевнений. Ти ж не плануєш вести на неї полювання?

– Я просто хочу знати, хто і навіщо був у моїй квартирі.

– У батьковій, – спокійно сказав Іван після паузи.

– Що? – Ляна вже встигла задуматися про своє.

– У батьковій квартирі. Вибач, але ти поки не власниця. І не знаєш, хто має від неї ключі.

Ляна отеретіла. І цей туди ж.

– О'кей. Я не знаю, хто ходить батьковою квартирою. Але маю право знати.

– Шпигуватимеш?

– Є простіші варіанти. Встановлю камеру спостереження.

Іван ще раз зміряв кімнату кроками і знову сів у крісло.

– Добре. Я тобі із цим допоможу.

– Я не просила допомоги.

– Отже, самостійна і незалежна? – відкинувся на спинку крісла.

Ляна вже встигла пошкодувати про свої слова. І як вона тепер виглядає в очах Івана? Типова стара діва, яка хоче видаватися сильною жінкою.

– Добре, вибач. Я дозволяю тобі мені допомогти.

Іван звів брову вгору і з викликом дивився дівчині в очі, тому вона була змушена додати:

– Не дивися на мене так. О'кей. Допоможи мені, будь ласка.

Іван посміхнувся:

– Я цим займуся. Тільки заради твого спокою.

Робота не чекала, тому Ляна була змушена випровадити з магазину Івана й зайнятися справами. Ніколай уже впорався з пакуванням замовлень і навіть продав кілька раритетних платівок старшому чоловікові, від якого неприємно пахло самотньою старістю. А точніше, сечею. До людей часто разом з віком приходить нетримання. І добре, якщо є кому випрати-придивитися. Бо ж людина сама до свого запаху звикає і часом не розуміє, чому інші крутять носом. Може, її тато боявся саме цього, тому й завів стосунки з рудою фіфою. Навряд чи варто його за це засуджувати. Як-не-як, ні магазин, ні квартиру він тій жінці не віддав.

– Перепрошую, – переминався з ноги на ногу Ніколай, – не хотів про це говорити при вашому другові. Не подобається він мені, – по-дитячому нахмурив брови хлопець. – Я ненавмисне вас підслухав.

– Я не ображаюся, – Ляна пакувала посилки в наплічник, щоб віднести на «Нову пошту». – Якби ми хотіли про щось поговорити

таємно, то пішли б кудись, де нікого нема.

– Та я не про те, – Ніколай, як завжди, посміхався. – Я чув, як ви казали про руду жінку з валізою. Я її знаю.

Дівчина покинула наплічник і підійша до вікна. Не хотіла, щоб Ніколай бачив у ту мить її обличчя. Серце вистрибувало з грудей.

– І хто вона?

– Я бачив її кілька разів. Вона приходила сюди із чоловіком, нашим постійним клієнтом. Той завжди купував у дядьканатолія найдорожчий товар – антикварні меблі.

Отже, руда жінка справді заміжня. Це багато що пояснює. Але не те, навіщо вона приходила у квартиру й вимила ручки від шафок.

– Коли ти її бачив востаннє, Ніколаю? – запитала лагідно, щосили намагаючись не видати тремтіння в голосі. В її батька, виявляється, було власне життя, і це її хвилювало. Ляна сердилася сама на себе: невже вона така егоїстка, що ревнує тата, з яким навіть не спілкувалася.

– Вона приходила в той день, коли дядькоанатолій вмер. Шукала його. Але ще ніхто не знав, що трапилося.

Ляна знайшла на підвіконні пляшку з негазованою водою, налила собі склянку і повільно випила. З дитинства цей спосіб заспокоїтися був найдієвішим. Коли після нападів алергії приходила задуха і панічна атака, мама наливала їй води й примушувала пити дрібними ковтками. Після цього Ляні завжди легшало. Цього разу дівчина також відчула, як серцебиття внормовується.

– Ще про це поговоримо, – закинула наплічник і взялася за ручку дверей, – мені треба в місто.

– Тоді вона залишила записку.

Ляна завмерла на місці як вкопана. Трохи подумала й повільно розвернулася. Ніколай стояв посеред кімнати і на витягнутій руці тримав клаптик паперу.

Ляна зробила крок назустріч і мовчки взяла з його рук папірець. Вже на вулиці прочитала: «Переносимо зустріч на четвер. Тетяна

Аніцька». Поряд загудів тролейбус, і дівчина запхала папірець до кишені. Пізніше подумає, що із цим всім робити.

На «Новій пошті» у той день знову працював Дмитро.

– Добре, що все виявилося так просто, – посміхнувся, вислухавши історію про руду жінку. – Щось таке я собі й думав. Але замки зміни. Хочеш, сьогодні тобі допоможу.

– Хочу, – посміхнулася Ляна. – Тільки без поцілунків.

Хлопець награно зітхнув:

– Бажання дами – закон. Без – то без. Чекай мене, як стемніє, – підморгнув.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, купив полную легальную версию на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.

БУДИНОК НА АПТЕКАРСЬКІЙ

ОЛЬГА САЛІПА

FOLIO

Примечания

1

Перепрошую (*іврит*).
Повернутися